

Муниципальное образовательное учреждение
«Чернутаевская средняя общеобразовательная школа»

<p>РЕКОМЕНДОВАНА: методическим объединением учителей гуманитарного цикла Протокол от «30» 08 20 23 г. № 1 <i>Васильева / Г.А. Васильева</i></p>	<p>СОГЛАСОВАНА: зам. директора по УВР Васильева Н. Л. <i>Васильева</i> «30» 08 20 23 года</p>	<p>УТВЕРЖДЕНА: И.о. директор МОУ Чернутаевская СОШ» Попова Т. И. <i>Попова</i> Приказ от «30» 08 20 23 г. № 0107/290</p>
---	---	--

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА УЧЕБНОГО ПРЕДМЕТА

Родной (коми) язык

(наименование учебного предмета в соответствии с учебным планом)

Начальное общее образование

(уровень образования)

4 года

(срок реализации программы)

Селиванова Ольга Викторовна учитель начальных классов МОУ «Чернутаевская СОШ»
кем (Ф.И.О., должность педагогического работника, составившего рабочую учебную программу)

с. Чернутаево

2023 г.

ПОЯСНИТЕЛЬНАЯ ЗАПИСКА

Рабочая программа учебного предмета « Коми язык» разработана для обучения учащихся 1-4 классов в соответствии с:

1. Федеральным государственным образовательным стандартом начального общего образования; Инструктивным письмом Управления по надзору и контролю в сфере образования Министерства образования Республики Коми № 03-05/1 от 11.03.2014г. «О реализации этнокультурной составляющей содержания образования программ общего образования»; На основании:

Примерной основной образовательной программы начального общего образования Авторской программы: по коми языку (авторы-составители Полякова Э.И. Прокушева Т.И. Коми кыв Сыктывкар, 2011г.).

ОБЩАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА КУРСА

Коми кыв урок – тайӧ ӧтувъя уджын кутшӧмкӧ выль правилӧ либӧ понятие туялӧм, кывйысь выль тӧдӧмлун восьтӧм-гӧрвоӧдӧм. Велӧдысьӧн сувтӧдӧм проблемнӧй юалӧм вылӧ челядь корсьӧны лӧсялана вочакыв да вӧчӧны кывкӧртӧд.

Школаын ичӧт челядьӧс велӧдан могъясысь медводдзаыс – быдтыны найӧс кызд позьӧ унджык тӧдӧмлун босьтны зӧлысьясӧн, чужан му да удж радейтысьясӧн, пӧль-пӧчнымлысь бур оласногсӧ видзысьясӧн да ассьыныс дзоньвидзалунсӧ сӧвмӧдысьясӧн. Тайӧ могъяссӧ олӧмӧ пӧртӧмын ыджыд тӧдчанлуныс чужан кыв велӧдан урокъяслӧн.

Коми кыв урокъяслӧн могъяс:

- 1) сӧвмӧдны челядьлысь «Уджтассӧ» пыртӧм кужанлун, велӧдны кывсӧ уна боксянь, сетны челядьлы позянлун аслыныс гӧгӧрвоӧдны кывлысь «гусяторъяс», петкӧдлыны сылысь аслыспӧлӧслунсӧ да озырлунсӧ;
- 2) сӧвмӧдны челядьлысь гижӧда да гижтӧм сӧрни, озырмӧдны кывворсӧ;
- 3) сӧвмӧдны челядьлысь мывкыдлунсӧ да вежӧрсӧ;
- 4) паськӧдны тӧдӧмлунсӧ асгӧгӧрса олӧм йылысь да веськӧдны бурнога олӧмӧ;
- 5) сӧвмӧдны челядьлысь чужан кыв дӧн муслун.
- 6) велӧдны вӧдитчыны велӧдчан небӧгӧн да кывкудъясӧн.

Чужан кывйӧн быд боксянь тӧдмӧдӧгӧн челядьлӧн сӧвмӧ уджалан кужӧмлун:

- грамматикаысь да орфографияысь уджъяс вӧчтӧдз пуктыны могъяс да гӧгӧрвоӧдны найӧс;
- планируйтны удж вӧчан тшупӧдъяссӧ да сӧрсӧн-бӧрсӧн вӧчны сийӧс;
- контролируйтны кывйысь удж вӧчӧмсӧ, донъявны ассьыс да ёрта-ёртлысь вӧчӧмторсӧ;
- уджъяс вӧчигӧн вочасӧн содтыны кывйысь тӧдӧмлунъяс;
- кывъяс гижанног да грамматика велӧдӧгӧн вӧчны кывкӧртӧд.

«Коми кыв» уджтасӧ пыртӧма татшӧмюкӧнъяс:

1. Коми грамотаӧ велӧдӧм да сӧрни сӧвмӧдӧм (1 класс).
2. Фонетика, грамматика, кывъяс гижанног да сӧрни сӧвмӧдӧм (2-4 классъяс).

Уджтасӧ пырӧны татшӧм юкӧнுவъяс:

- грамотаӧ велӧдан юкӧнӧ пырӧны анбурводзвывса, анбурдырся, анбурбӧрвывса кадколастъяс.

- кыв понятиесӧн тӧдмӧдан система: фонетика (коми гижӧд кывлӧн шыкуд) да орфоэпия (шуансям), графика (шыпаскуд), кывтэчас (морфемика) да кыв артмӧм, морфология да синтаксис, кыввор (лексика) да фразеология; понятиесӧн тӧдмӧдан система,

- орфография (кывъяс гижанног) да пунктуация;
- сӧрни сӧвмӧдӧм.

Челядь тӧдмасьӧны коми гижӧд кыв нормаясӧн, фонетикаысь медшӧр юӧръясӧн, шыясӧн да на артманногӧн, некымын кывсикасӧн да налӧн торьялӧм

петкӧдчӧмӧн, сёрникузя сикасьясӧн да на тэчасӧн, пунктуация правилӧясӧн, кывъяс гижанногӧн да орфограмма сикасьясӧн

Уджтасыс артмӧма вит ыджыд юкӧнысь: «Сёрни. Текст», «Сёрникузя», «Шы да шыпас», «Кывсикасьяс», «Кывтэчас да кыв артмӧм». Кывлысь вежӧртасӧ гӧгӧвоӧдӧм да кыввор озырмӧдӧм вылын уджыс нуӧдсьӧ быд урок вылын. Велӧдан темаяссӧ сетӧма сьӧрсӧн-бӧрсӧн, колана артын (систематичность да концентризм принцип серти). Быд классын кыв материалсӧ сетӧма ӧта-мӧд вылас подулалӧмӧн да топыд йитӧдын. Юкӧнъяссӧ да темаяссӧ топыд йитӧдын велӧдӧмыс сетӧ велӧдчысьялы позянлун гӧгӧрвоны чужан кывйыслысь системасӧ.

Коми кыв урокъяс вылын нуӧдсьӧ ӧттшӧттш ӧта-мӧдыскӧд йитчӧм некымын сикас удж: грамматикаысь тӧдӧмлун босьтӧм, гижанног да шуанног кужӧмлун сӧвмӧдӧм, челядьлысь кыввор озырмӧдӧм да йитӧда сёрни сӧвмӧдӧм. «Сёрни. Текст», «Сёрникузя», «Шы да шыпас», «Кывсикас», «Кывлӧн тэчас» темаяс велӧдӧгӧн челядь колана ногӧн шуалӧны шыяс да кывъяс, мичаа лыддьӧны сёрникузяс, пунктуация пасьяс да логическӧй ударение пыдди пуктӧмӧн лыддьӧны текстъяс, правилӧяс урчитӧмӧн лӧсьӧдӧны сёрникузяс да уна сикас жанра гижӧдъяс, вежавидзӧмӧн сёрнитӧны ӧта-мӧдныскӧд.

Чужан кыв велӧдӧгӧн нуӧдсьӧ уна сикас удж сы могысь, медым сӧвмӧдны челядьлысь мывкыдлунсӧ, вежӧрсӧ да сюсылунсӧ. Коми кыв урокъяс вылын небӧгысь уджъяс вӧчигӧн челядь велӧдчӧны туявны фонетикаын да грамматикаын уна сикас петкӧдчӧмсӧ, гӧгӧрвоӧдӧны кывъяслысь гижанногсӧ да подулалӧны правилӧясӧн. Кывлысь гижанног да орфография правилӧясӧн тӧдмасигӧн челядьлӧн сӧвмӧны удж сикасьяс вӧчан кужӧмлунъяс.

Велӧдчысьяс вочасӧн тӧдмасьӧны небӧгын сетӧм рубрика-пасьясӧн, гӧгӧрвоӧдӧны быд уджлысь могсӧ да коланлунсӧ. Вочасӧн челядьлӧн сӧвмӧ велӧдчыны кужӧмлуныс: велалӧны пуктыны ас водзас колана велӧдчан могъяс да гӧгӧрвоны налысь коланлунсӧ, вӧчны (планируйтны) да донъявны ас вӧчӧм уджсӧ, быд удж вӧчны сьӧлӧмсянь да венны паныдасьлысь сьӧкыдлунъяс.

Кыв велӧдӧгӧн сетсьӧ кад ашшӧр уджлы. Ас кежысь уджъяс вӧзйыссьӧ «Коми кыв» небӧгысь и «Дидактической материал» пособиеысь. Велӧдчан небӧгъясын да «Дидактической материал» небӧгын велӧдан тема серти уджъясыс торъялӧны ӧта-мӧдсьыс уджалан ногнас, лингвистикаысь сьӧкыдджык материал пыртӧмӧн.

Нуӧдсьӧны велӧдана да челядьлысь тӧдӧмлунсӧ донъялана диктантъяс: видзӧдӧмӧн гижӧм, кылана диктант, видзӧдана диктант, юрвежӧр серти гижӧм, гӧгӧрвоӧдана диктант.. Донъялан уджъяс нуӧдӧм могысь бӧрйыссьӧ лӧсялана текст да диктант сикас. (Диктантъяс 2-4 классьясын гижӧм вылӧ. Лӧсьӧдӧ С.Н.Терентьева.- Сыктывкар, ООО «Анбур», 2010).

Коми кыв урокъяс кындзи быть колӧ нуӧдны сёрни сӧвмӧдан урокъяс. Челядь велӧдчӧны гижны изложение да сочинение. Тӧдмасьӧны челядь сочинение дӧнӧ корӧмъясӧн, велӧдчӧны дженыда, стӧча, тэрмасьтӧг да гӧгӧрвоана висьтавны ассыныс мӧвпьяссӧ мича, сӧстӧм коми кывъясӧн, велӧдчӧны видлавын петкӧдлӧм серти да ас кежын гижӧда уджъяс да индыны тырмытӧмторъяс, бырӧдны гижӧда уджъясын велӧдӧм правилӧяс вылӧ ӧшыбкаяс, гижӧм текстын (сёрниын) вежны унаысь паныдысьлысь ӧти и сийӧ жӧ кывсӧ лӧсялана кывъясӧн, сёрниӧ пыртны медся лӧсялана кывъяс да кывтэчасьяс.

КОМИ КЫВЙЫСЬ УДЖТАС

Анбурводзвывса кадколаст

Велөдчоны челядь колана ногөн шуавны коми шыяс да кывъяс; стöча, тэрмасьтөг, гөгөрвоана да этш төдөмөн сёрнитны, сёрниын колана мөвпъяс гөлөсөн төдчөдөмөн мыйкө висътавны.

Сөвмөдоны йитöда сёрни, велөдчоны найöс лөсьöдны некымын сёрникузяысь текст, йитлыны сёрниын кывъяссö лыд, морт да вежлөг (падеж) серти.

Төдмасьöны челядь сёрни (гижöда да гижтöм), сёрникузя, кыв, слог, гласнöй да согласнöй шы понятиеясөн.

Велөдчоны торйöдны текстысь (сёрниысь) сёрникузяяс, сёрникузяысь кывъяс, кывъясысь слогъяс да шыяс. Төдмөдны предмет, действие да признак нимъясөн.

Велөдчоны видлавны схема отсöгөн шыяс серти кывъяс, висътавны шыяслысь сёрсьöн-бёрсьöм дорыв мунöмсö, индыны кывйын шы лыдсö да торйöдны колана шы, индыны кывйын шылысь инсö, казавны кывйысь öткодь шыяс. Гөгөрвоодны, мый шылөн вежсьöмкөд вежсьö и кывлөн вежöртасыс (öш-ош, шор-шыр, мыр-ныр).

Озырмөдоны челядьлысь кывворсö выль кывъясөн да вочасөн пыртны найöс сёрниö. Велөдчоны челядь видлавны быд предмет уна боксянь (ыджда, пасъта, джуджда, сьöкта, рөм, мыйысь вöчöма да мукöд). Төдмөдны челядьöс гортса да вöрса пемöсьясөн, кужны висътавны на йылысь, гөгөрвоны налысь öткодьлунсö да торъялөмсö (мыйөн торъялөны найö öта-мөдсьыс), корсьны öтвывтан кывъяс (Ош, руч да кöч – тайö вöрса пемöс.); гөгөрвоны öтувтан кывъяслысь вежöртассö, индыны лөсвятöм кыв (вурд, катша, визяорда, руч; лөсвятöм кыв – катша). Велөдны челядьöс бөрйыны предметлы лөсялана кадакывъяс, висътавны пемöсьяс йылысь (Вöрса школаын ош велөдö, катшаяс артасьöны, ур ворсö, кöч йöктö.). Ышöдны велөдчысьясöс пыртны сёрниö кывбердъяс: гөрд, лöz, лöза-гөрда, турунвиж, кольквиж, еджыд, сьöда-еджыда, визя, чута, сьöд мач.

Велөдны колана рөмъясөн мичмөдны да визйөдлыны прописьын петкөдлөм серти серпасъяс. Чуйдöдны адзыны серпасъяслысь матигөгöрса предметъяскöд öткодьлунсö, ышöдны шуавны серпасалан предметъяссö да висътавны на йылысь. Төдмөдны рөмъясөн: гөрд, турунвиж, еджыд, сьöд, лöz да мукöд.

Төдмөдны челядьöс киён гижöм шыпас юкөнъясөн. Велөдны гижны прописьын петкөдлөм серти шыпасъяслысь төдчана юкөнъяссö.

Кыпöдны челядьлысь нимкодълун мичаа гижöмысь да серпасалöмысь, чужтыны прописьын мича гижöд дорö ыштöм.

Төдмөдны велөдчысьясöс важся олөмөн, асгөгöрса йöзкотыр олөмын петкөдчөмъясөн, матигөгöр кытшалысь предмет нимъясөн да налөн коланлунөн, вөр-ваын олысь ловъя ловъясөн (лэбач, гут-гаг, чери). Ышöдны челядьöс радейтны ассьыс оланінсö, чужан сиктсö да грездсö, видзны вөр-ваын олысьясöс да төждысьны на вöсна. Сетны төдөмлун Коми му йылысь.

Ышöдны челядьöс кывзыны коми мойдъяс, пемöсьяс йылысь сыланкывъяс, лелькуйтчанкывъяс, коми гижысьяслысь гижөдъяс, висътавны ас кывйөн нейджыд мойдъяс да ворсны найöс рольяс серти.

Анбурдырся кадколаст

Лыддысьны велөдөм, сёрни сөвмөдөм да асгөгöрса олөм йылысь төдөмлун паськөдөм

Велөдны челядьöс колана ногөн шуавны шыяс, гөгөрвоодны шыяслысь артманногсö, корсьны индöм шы вылö кывъяс, кывзигөн төдмавны шыяс, висътавны кывйын налысь сёрсьöн-бёрсьöн мунöмсö. Ышöдны челядьöс казавны төдса шыяссö кывйысь, төдмавны шыяслысь инсö (кылö медводздаён, кыв шöрын либö кыв помын), шыяс шуалигөн бырöдны челядьлысь шуанног торкалөмъяссö.

Водзö велөдны челядьöс кывны сёрниысь сёрникузяяссö, торйöдны сёрникузяысь кывъяссö да юклыны кывъяссö слогъяс вылö.

Чуйдодны челядьос лосьодны шыпасьясысь кывьяс да лыддыны найос, печатайтны торья тетрадьо кывьяс да сёрникузяс.

Тодмодны *е, ё, я, ю* йота гласной шыпасьяслон аслыпөлөслунон. Велодны лыддыны йота шыпасьяса кывьяс.

Велодны колана ногон лыддыны *ти, дж, дз* аффрикатаяса кывьяс да тодмодны налон аслыпөлөслунон. Тодмодны *ф, х, ц, щ* рочысь пырөм шыясон, орчодны найоскоми шыяскод: *ф-п* (шкаф-шкап), *х-к* (петух-петук), *ц-ч* (перец-переч), *щ-ш, ти* (щётка-тшотка).

Велодны колана ногон лыддыны да гижны *небыд паса (ь)* кывьяс: кань, каньпи.

Велодны лыддыны *торйодань* и *ь* пасьяса кывьяс.

Сөвмодны челядьлысь йитода сёрни, тодмодны найос текстлон аслыпөлөслунон: тема, шөр мөвп, юрним, тэчас.

Велодны лыддысигон да сёрнитигон тод вылын кутны шуанног (интонация) дорө корөмьяс: тодчодны гөлөсон колана кыв, сёрникузя шөрын да помын вочны дженьыд да кузь кост.

Велодны гөгөрвоомон да колана шуанногон лыддыны текстьяс, юрнимавны да помавы найос, ас кывйон висьтавыны лыддьомтор йылысь.

Тодмодны челядьос лыддысян небөгьясон. Кык вежонын отчид лыддыны да видлавыны 10-15 минут чөж мойдыяс, дженьыдик висьтыяс, кывбурьяс. Велодны гөгөрвоны лыддьомторсысь шөр мөвпсө; доньявыны да кужомон висьтавыны герьяслысь оласногсө да сямсө.

Водзө велодны сточа висьтавыны велодчан небөгын сетом серпасьяс серти, ас да отув олөм йылысь; олөмын да вөр-ваын лоөмторьяс да аддзыломтор йылысь. Ышодны челядьос висьтавыны мыйкө аддзыломтор либө шензьодантор йылысь.

Велодны этш боксянь колана ногон сёрнитны, шыодчыны аддзысигон, янсодчигон, мыйкө коригон, кужны аттьоавны верстыө йозос да ёртыясос, сёрнитигон шуанногон петкодлыны сёрниысь тодчана мөвпсө.

Гижом да сёрни сөвмөдом

Водзө сөвмодны гижигкежлө ки да чуньяс. Тодмодны челядьос ки помысь гижом ичот да ыджыд шыпасьясон, велодны йитны найос ота-мөдыскөд. Велодны гижны прописьо ыджыд да ичот шыпасьяс, слогьяс да кывьяс колана ногон визьяс отсөгон йитломон.

Велодны слогьясон гижны виччысяна торкаломьясысь водзвыв өлөдом бөрын прописьысь, дөскаысь либө небөгысь ки помысь либө печатной шыпасон гижом кывьяс да сёрникузяс.

Велодны слогьясон гижны кывьяс да неыджыд сёрникузяс кылөм серти. Кужны прөверитны гижомсө: лыддыны-видлавыны кывьяссө шыяс да шыпас серти.

Водзө велодны гижны сёрникузя (сёрникузя заводитчигон ыджыд шыпас; сёрникузя помын чут, горөдан да юалан пас). Велодны ошыбкатог гижны ыджыд шыпасьянь йозлысь ним да ов, грезд, сикт да кар нимьяс.

Велодны вуджодны кывьяс слогьяс серти оти визьысь мөдө.

Велодны гижны прописьо гигиена корөмьяс пыдди пуктомон.

Анбурбөрвывса кадколаст

Лыддысьөм. Тодмолуньяс паськодөм да сёрни сөвмөдом. Асшөр лыддысьө. Лыддыны неыджыд висьтыяс, мойдыяс, бать-мам да челядь олөм йылысь кывбурьяс, удж йылысь, гортса пемөс да матигөгөрсө вөр-ва йылысь гижодьяс гөгөрвоомон, колана шуанногон да быдса кывьясон. Велодны колана ногон шуавны кывьясысь шыяс.

Лыддыны лөсялана шуанногон сёрникузяс, сувтлыны сёрникузя шөрын да помас, тодчодны гөлөсон колана кыв. Велодысь отсөгон висьтавыны текстысь тодчана

мөвп. Йөз, пемөсьяс да вөр-ва йылысь лыддьом текстусь корсьны мөвп төдчодана кывьяс да сёрникузяс.

Велодны сёлөмө йиджана, мөвп кутан кывьяс төдчөдөмөн да пасьяс пыдди пуктөмөн лыддьыны да наизусьт висьтавыны кывбурьяс (3-4 кывбур).

Водзө төдмодны челядьос текст аслыспөлөслунөн. Водзө велодны вочавидзны юаломьяс вылө сёрникузяс, висьтъяс, мойдкывьяс лыддьом бөрүн да на дорө сетом серпасьяс серти. Велодны ас кывйөн висьтавыны лыддьом текстлысь сюрөссө (юаломьяс отсөгөн либө натөг).

Велодны лөсьодны да висьтавыны серпас серти ота-мөдыскөд йитчөм 3-4 сёрникузяа текст.

Велодны артмодны да дженьыдика висьтавыны ас йылысь, ворсөм да уджалом йылысь, вөр-ваын казяломторьяс йылысь.

Велодны челядьосас кежын лыддьыны мичаа серпасалом да гырысь шыпасөн гижом небөгьясысь кывбурьяс, мойдьяс да висьтъяс (лист бок джын), висьтавыны лыддьомторсө ас кывйөн, ворсны (инсценируйтны) рольяс серти мойдкывьяс.

Кыпөдны челядьылысь ыштөмсө художествоа литература дорө.

Сёрни сөвмөдөм да гижөм

Велодны челядьос торйөдны гижода сёрниысь сёрникузяс да лыддьыны найос лөсялана шуанногөн, гижны сёрникузя заводитчигөн ыджыд шыпас, пуктыны сёрникузя помын чут.

Велодны адзыны гижода текстусь предмет, действие да предметлысь признак нимьяс.

Велодны гижны морт нимьясын, овьясын да вичьясын ыджыд шыпас. Водзө велодны торйөдны шы да шыпас, гласной да согласной шыяс, чорыд да небыд, гора да гортөм согласной шыяс.

Кужны вуджөдны слогьясөн кывьяс оти визьысь мөдө.

Водзө велодны видзөдөмөн гижны ки помысь да печатной шыпасөн гижом кывьяс да сёрникузя (гижанногсө водзвыв видлалом бөрүн) дөска вылысь либө велөдчан небөгысь.

Кужны гижны чутьяс пыдди шыпасьяс, слогьяс да кывьяс содталөмөн дөска вылысь, кылөм серти, 1-2 дженьыдик сёрникузя юрвежысь. Вөськөдны да гижны местанас дзугөм кывьяса сёрникузяс.

Водзө велодны йитны ота-мөдыскөд кык сёрникузя, кывьясыслысь гижанногсө водзвыв видлалом бөрүн юаломьяс отсөгөн гижны неыджыд текст; лөсьодны да дөскаысь видзөдөмөн гижны 3-4 сёрникузяа неыджыд висьт.

Этш төдана сёрниө велөдөм

Водзө сөвмөдны челядьылысь сёрни культурасө, велодны колан ногөн чолөмасьны, колльөдчыны-янсөдчыны, аттьөавны. Кужөмөн вөдитчыны чолөмалана кывьясөн (*Видза олан! Видза оланнөд! Чолөм! Бур асыв! Бур лун! Бур рыт! Олан-вылан!*), янсөдчан кывьясөн (*Аддысылытөдз! Быд бурсө! Видза коляннөд! Бур туй!*), аттьөалан кывьясөн (*Аттьө! Ыджыд аттьө! Сёлөмсянь аттьөала! Сө насибө!*)

Велодны сёрнитны этш төдөмөн: төдчөдны гөлөсөн сёрниын медшөр мөвпьяс, петкөдлыны коланасө. Кужны колана шуанногөн пыртны сёрниө вежавидзана кывьяс да вөдитчыны наён.

Велодны этш боксянь видлавыны да доньявыны сёрни: шыөдчөм, вежавидзөм, колана кыв гөлөсөн төдчөдөм, гөлөс вежлалөм, шуан өд, сёрникузя шөрын да помын кост вөчөм, шыяс шуанног.

Водзө велодны шыөдчыны, төдмасьны, телефон пыр сёрнитны, пыртны сёрниө вежавидзана кывьяс да бурсиөмьяс.

Коми кыв велӧдӧм выльӧ посни классъясын мунӧ **303 час. 1 классын – 99 ч.** (3 час вежоннас, 33 вежон онас), **2-4 классъясын – 68 часӧн пай** (2 часӧн вежон, 34 вежон онас).

ПЛАНИРУЙТОМ РЕЗУЛЬТАТЪЯС

Начальной класс помалігӧн велӧдчысьяс тӧдӧны:

- эмакывлысь, кывбердлысь, морта нимвежтаслысь, кадакывлысь признакъяс да вежласьӧм;
- сёрникузяын ӧтсыма юкӧдъяс;
- висьталан мог серти юӧртана, юалана да чуксалана сёрникузя;
- шуанног серти горӧдана да абу горӧдана сёрникузя;
- сюрӧса да содтана юкӧд;
- ӧтсыма юкӧдъяса сёрникузя;
- кывлысь ӧти да уна вежӧртас;
- кывлысь веськыд да вуджӧдан вежӧртас;
- серпасалана кыв;
- художествоа да наука гижӧд;
- кывлысь тэчас: кыввуж, кыв вежлалан суффикс, кывдін, кыв артмӧдан суффикс;
- кыввужйын да суффиксын *в/л* шыяс вежласьӧм, кыввужйын [й], [к], [м], [т] содтана шыяс;
- эмакывлысь вежлӧг вежӧртасъяс;
- морта нимвежтаслысь лыд, морт да вежлӧг серти вежласьӧм;
- кадакывлысь кывпод;
- соссяна кадакывъяс;
- кывйитӧда да кывйитӧдтӧм сложной сёрникузя.

Начальной класс помалігӧн велӧдчысьяс кужӧны:

- гижны уджтасын индӧм орфограммаяс да гӧгӧрвоӧдны правилӧясӧн;
- аддзыны сёрникузяысь ӧтсыма юкӧдъяс да пуктыны чутік ӧтсыма юкӧдъяс костӧ;
- индыны да вежлавны эмакыв лыд, морт да вежлӧг серти;
- аддзыны текстысь кывберд, тӧдмавны вежӧртассӧ да индыны кывбердлысь лыдсӧ (сулалӧ кӧ эмакыв бӧрын юӧрпас пыдди);
- аддзыны текстысь морта нимвежтас, тӧдмавны сылысь лыд, морт да вежлӧг; вежлавны нимвежтассӧ лыд да вежлӧг серти;
- аддзыны текстысь кадакыв, тӧдмавны сылысь лыд, морт да кад, вежлавны кадакывсӧ лыд, морт да кад серти;
- аддзыны текстысь серпасалан (изобразительной) кывъяс;
- небӧгын сетӧм ӧтсӧг серти видлавны сёрникузя синтаксис боксянь да петкӧдлыны сійӧс схемаӧн;
- небӧгын сетӧм ӧтсӧг серти видлавны кыв шы да шыпас, кывсикас да кывлӧн тэчас боксянь;
- видзӧдӧмӧн гижны ӧти во джынъяс 45-50 кыв, мӧд во джынъяс – 55-65 кыв;
- гижны кылана диктант ӧти во джынъяс 60-65 кыв, мӧд во джынъяс – 65-75 кыв;

- лосьодны план, а сэсса сы серти гижны изложение (80-90 кыв);
- лосьодны план, бөрйыны кывтэчасьяс, сёрникузяяс, дасьтыны да гижны 60-70 кывья сочинение;
- тшөктөм серти донъявны ассьыс да ёртлысь коми кывйысь удж;
- адзыны да бырөдны творчества уджъясысь гижанног, грамматика да сёрни боксянь тырмытөмторьяс;
- ас кежысь уджъяс вөчигөн вөдитчыны кывкудьясөн.

Начальной классын уджалан да сёрнитан компетенцияс

- индөм тема вылө сёрнитөм: велөдысь да велөдчысь, кык велөдчысь, өтка сёрни;
- висьталанторлысь тема да шөр мөвп гөгөрвоөдөм;
- мөвп стөча висьталөм могысь колана кывьяс корсьөм; сёрникузяысь шуигөн колана кыв төдчөдөм;
- ас сёрни мөвпыштөм, артыштөм, стөчмөдөм да донъялөм;
- вежавидзана кывьяс сёрниө пыртөм;
- уджлысь коланлун да коми кыв төдөмлысь төдчанлун гөгөрвоөдөм;
- удж вөчтөдз мог пунктөм да сійөс гөгөрвоөдөм;
- удж бала вөчөм (вөчанногсө планируйтөм) да уджсө сьорсьөн-бөрсьөн вөчөм;
- кывйысь удж вөчөмсө видзөдөм (контролируйтөм), ассьыс да ёрта-ёртлысь вөчөмторсө донъялөм;
- гижөм уджъяс текст серти да сытөг ас кежын лыддьөм да видлалөм;
- уджысь тырмытөмторьяссө казялөм да помка гөгөрвоөдөм, велөдөм гижанног вылө гижөда уджъясын вөчөм тырмытөмторьяс бырөдөм;
- кывйысь сетөм материал туялөм, выль төдөмлун казялөм-восьтөм да туялөмторсө кывкөртөдалөм;
- песни классъяслы лосьөдөм кывкудьясөн вөдитчөм;
- кывйысь важ төдөмлун да выль төдмалөмтор торйөдөм;
- водзө төдөмлунъяс босьтөм вылө мог пунктөм.

Коми кывйысь уджтас.

1 класс (99 ч.)

Анбурводзвывса кадколаст

Велөдчöны челядь колана ногөн шуавны коми шыяс да кывьяс; стөча, тэрмасьтөг, гөгөрвоана да этш төдөмөн сёрнитны, сёрниын колана мөвпьяс гөлөсөн төдчөдөмөн мыйкө висьтавны.

Сөвмөдöны йитöда сёрни, велөдчöны найöс лосьодны некымын сёрникузяысь текст, йитлыны сёрниын кывьяссö лыд, морт да вежлөг (падеж) серти.

Төдмасьöны челядь сёрни (гижöда да гижтөм), сёрникузя, кыв, слог, гласнöй да согласнöй шы понятиеясөн.

Велөдчöны торйөдны текстысь (сёрниысь) сёрникузяяс, сёрникузяысь кывьяс, кывьясысь слогъяс да шыяс. Төдмөдны предмет, действие да признак нимьясөн.

Велөдчöны видлавны схема отсөгөн шыяс серти кывьяс, висьтавны шыяслысь сьорсьөн-бөрсьөм дорыв мунөмсö, индыны кывйын шы лыдсö да торйөдны колана шы, индыны кывйын шылысь инсö, казявны кывйысь öткодь шыяс. Гөгөрвоөдны, мый шылөн вежсьöмкөд вежсьö и кывлөн вежöртасыс (öш-ош, шор-шыр,мыр-ныр).

Озырмөдöны челядьлысь кывворсö выль кывьясөн да вочасөн пыртны найöс сёрниö. Велөдчöны челядь видлавны быд предмет уна боксянь (ыджа, пасьта,

джуджда, съокта, рѳм, мыйысь вѳчѳма да мукѳд). Тѳдмѳдны челядьѳс гортса да вѳрса пемѳсьясѳн, кужны висьтавыны на йылысь, гѳгѳрвоны налысь ѳткодьлунсѳ да торьялѳмсѳ (мыйѳн торьялѳны найѳ ѳта-мѳдсьыс), корсьны ѳтвывтан кывьяс (Ош, руч да кѳч – тайѳ вѳрса пемѳс.); гѳгѳрвоны ѳтуван кывьяслысь вежѳртассѳ, индыны лѳсявтѳм кыв (вурд, катша, визьяорда, руч; лѳсявтѳм кыв – катша). Велѳдны челядьѳс бѳрйыны предметлы лѳсялана кадакывьяс, висьтавыны пемѳсьяс йылысь (Вѳрса школаын ош велѳдѳ, катшаяс артасьѳны, ур ворсѳ, кѳч йѳктѳ). Ышѳдны велѳдчысьясѳс пыртны сѳрнийѳ кывбердяс: гѳрд, лѳз, лѳза-гѳрда, турунвиж, кольквиж, еджыд, сьѳда-еджыда, визья, чута, сьѳд мач.

Велѳдны колана рѳмьясѳн мичмѳдны да визьйѳдлыны прописьын петкѳдлѳм серти серпасьяс. Чуйѳдны адзыны серпасьяслысь матигѳгѳрса предметьяскѳд ѳткодьлунсѳ, ышѳдны шуавны серпасалан предметьяссѳ да висьтавыны на йылысь. Тѳдмѳдны рѳмьясѳн: гѳрд, турунвиж, еджыд, сьѳд, лѳз да мукѳд.

Тѳдмѳдны челядьѳс киѳн гижѳм шыпас юкѳньясѳн. Велѳдны гижны прописьын петкѳдлѳм серти шыпасьяслысь тѳдчана юкѳньяссѳ.

Кыпѳдны челядьлысь нимкодълун мичаа гижѳмысь да серпасалѳмысь, чужтыны прописьын мича гижѳд дорѳ ыштѳм.

Тѳдмѳдны велѳдчысьясѳс важся олѳмѳн, асгѳгѳрса йѳзкотыр олѳмын петкѳдчѳмьясѳн, матигѳгѳр кытшалысь предмет нимьясѳн да налѳн коланлунѳн, вѳр-ваын олысь ловья ловьясѳн (лѳбач, гут-гаг, чери). Ышѳдны челядьѳс радейтны ассьыс оланѳнсѳ, чужан сиктсѳ да грездсѳ, видзны вѳр-ваын олысьясѳс да тѳждысьны на вѳсна. Сетны тѳдѳмлун Коми му йылысь.

Ышѳдны челядьѳс кывзыны коми мойдяс, пемѳсьяс йылысь сыланкывьяс, лелькуйтчанкывьяс, коми гижысьяслысь гижѳдьяс, висьтавыны ас кывйѳн неыджыд мойдяс да ворсны найѳс рольяс серти.

Анбурдырся кадколаст

Лыддысьны велѳдѳм, сѳрни сѳвмѳдѳм да асгѳгѳрса олѳм йылысь тѳдѳмлун паськѳдѳм

Велѳдны челядьѳс колана ногѳн шуавны шыяс, гѳгѳрвоѳдны шыяслысь артманногсѳ, корсьны индѳм шы вылѳ кывьяс, кывзигѳн тѳдмавыны шыяс, висьтавыны кывйыны налысь сьѳрсѳн-бѳрсѳн мунѳмсѳ. Ышѳдны челядьѳс казьявыны тѳдса шыяссѳ кывйысь, тѳдмавыны шыяслысь инсѳ (кылѳ медводдзаѳн, кыв шѳрын либѳ кыв помын), шыяс шуалигѳн бырѳдны челядьлысь шуанног торкалѳмьяссѳ.

Водзѳ велѳдны челядьѳс кывны сѳрнийысь сѳрникузяяссѳ, торйѳдны сѳрникузяысь кывьяссѳ да юклыны кывьяссѳ слогьяс вылѳ.

Чуйѳдны челядьѳс лѳсьѳдны шыпасьясысь кывьяс да лыддыны найѳс, печатайтны торья тетрадьѳ кывьяс да сѳрникузяяс.

Тѳдмѳдны *е, ѳ, я, ю* йѳта гласнѳй шыпасьяслѳн аслыпѳлѳслунѳн. Велѳдны лыддыны йѳта шыпасьяса кывьяс.

Велѳдны колана ногѳн лыддыны *ти, дж, дз* аффрикатаяса кывьяс да тѳдмѳдны налѳн аслыпѳлѳслунѳн. Тѳдмѳдны *ф, х, ц, щ* рочысь пырѳм шыясѳн, орччѳдны найѳскоми шыяскѳд: *ф-п* (шкаф-шкап), *х-к* (петух-петук), *ц-ч* (перец-переч), *щ-ш, тиш* (щѳтка-тшѳтка).

Велѳдны колана ногѳн лыддыны да гижны *небыд паса (ь)* кывьяс: кань, каньпи.

Велѳдны лыддыны *торйѳдань* и *ь* пасьяса кывьяс.

Сѳвмѳдны челядьлысь йѳтѳда сѳрни, тѳдмѳдны найѳс текстлѳн аслыпѳлѳслунѳн: тема, шѳр мѳвп, юрним, тѳчас.

Велѳдны лыддысигѳн да сѳрнитигѳн тѳд вылын кутны шуанног (интонация) дорѳ корѳмьяс: тѳдчѳдны гѳлѳсѳн колана кыв, сѳрникузя шѳрын да помын вѳчны дженьыд да кузь кост.

Велөдны гөгөрвоёмөн да колана шуанногөн лыддыны текстяс, юрнимавны да помавны найос, ас кывйөн висьтавны лыддьомтор йылысь.

Төдмөдны челядьос лыддысян небөгъясөн. Кык вежонын өтчид лыддыны да видлавны 10-15 минут чөж мойдъяс, дженъидик висьтъяс, кывбуръяс. Велөдны гөгөрвоны лыддьомторсьыс шөр мөвпсө; донъявны да кужомөн висьтавны герйяслысь оласногсө да сямсө.

Водзө велөдны стөча висьтавны велөдчан небөгын сетом серпасъяс серти, ас да өтув олөм йылысь; олөмын да вөр-ваын лоөмторъяс да аддзылөмтор йылысь. Ышөдны челядьос висьтавны мыйкө аддзылөмтор либө шензьөдантор йылысь.

Велөдны этш боксянь колана ногөн сёрнитны, шыөдчыны аддзысигөн, янсөдчигөн, мыйкө коригөн, кужны аттьөавны верстьө йөзөс да ёртъясөс, сёрнитигөн шуанногөн петкөдлыны сёрниысь төдчана мөвпсө.

Гижөм да сёрни сөвмөдөм

Водзө сөвмөдны гижигкежлө ки да чуныяс. Төдмөдны челядьос ки помысь гижөм ичөт да ыджыд шыпасъясөн, велөдны йитны найос өта-мөдыскөд. Велөдны гижны прописьө ыджыд да ичөт шыпасъяс, слогъяс да кывъяс колана ногөн визъяс отсөгөн йитлөмөн.

Велөдны слогъясөн гижны виччысяна торкалөмъясысь водзвыв өлөдөм бөрын прописысь, дөскаысь либө небөгысь ки помысь либө печатной шыпасөн гижөм кывъяс да сёрникузяяс.

Велөдны слогъясөн гижны кывъяс да неыджыд сёрникузяяс кылөм серти. Кужны прөверитны гижөмсө: лыддыны-видлавны кывъяссө шыяс да шыпас серти.

Водзө велөдны гижны сёрникузя (сёрникузя заводитчигөн ыджыд шыпас; сёрникузя помын чут, горөдан да юалан пас). Велөдны ошыбкатөг гижны ыджыд шыпасянь йөзлысь ним да ов, грезд, сикт да кар нимъяс.

Велөдны вуджөдны кывъяс слогъяс серти өти визысь мөдө.

Велөдны гижны прописьө гигиена корөмъяс пыдди пуктөмөн.

Анбурбөрвывса кадколаст

Лыддысьөм. Төдөмлунъяс паськөдөм да сёрни сөвмөдөм. Асшөр лыддысьөм
Лыддыны неыджыд висьтъяс, мойдъяс, бать-мам да челядь олөм йылысь кывбуръяс, удж йылысь, гортса пемөс да матигөгөрсө вөр-ва йылысь гижөдъяс гөгөрвоёмөн, колана шуанногөн да быдса кывъясөн. Велөдны колана ногөн шуавны кывъясысь шыяс.

Лыддыны лөсялана шуанногөн сёрникузяяс, сувтлыны сёрникузя шөрын да помас, төдчөдны гөлөсөн колана кыв. Велөдысь отсөгөн висьтавны текстысь төдчана мөвп. Йөз, пемөсыя да вөр-ва йылысь лыддьөм текстысь корсьны мөвп төдчөдана кывъяс да сёрникузяяс.

Велөдны сьөлөмө йиджана, мөвп кутан кывъяс төдчөдөмөн да пасъяс пыдди пуктөмөн лыддыны да наизусьт висьтавны кывбуръяс (3-4 кывбур).

Водзө төдмөдны челядьос текст аслыспөлөслунөн. Водзө велөдны вочавидзны юалөмъяс вылө сёрникузяяс, висьтъяс, мойдкывъяс лыддьөм бөрын да на дорө сетөм серпасъяс серти. Велөдны ас кывйөн висьтавны лыддьөм текстлысь сюрөссө (юалөмъяс отсөгөн либө натөг).

Велөдны лөсьөдны да висьтавны серпас серти өта-мөдыскөд йитчөм 3-4 сёрникузяяс текст.

Велөдны артмөдны да дженъидика висьтавны ас йылысь, ворсөм да уджалөм йылысь, вөр-ваын казялөмторъяс йылысь.

Велөдны челядьөсас кежын лыддыны мичаа серпасалөм да гырысь шыпасөн гижөм небөгъясысь кывбуръяс, мойдъяс да висьтъяс (лист бок джын), висьтавны лыддьөмторсө ас кывйөн, ворсны (инсценируйтны) рольяс серти мойдкывъяс.

Кыпөдны челядьлысь ыштөмсө художествоа литература дорө.

Сёрни сөвмөдөм да гижөм

Велөдны челядьос торйөдны гижода сёрниысь сёрникузяс да лыддыны найос лөсялана шуанногөн, гижны сёрникузя заводитчигөн ыджыд шыпас, пуктыны сёрникузя помын чут.

Велөдны адзыны гижода текстысь предмет, действие да предметлысь признак нимьяс.

Велөдны гижны морт нимьясын, овьясын да вичьясын ыджыд шыпас. Водзө велөдны торйөдны шы да шыпас, гласнөй да согласнөй шыяс, чорыд да небыд, гора да гортөм согласнөй шыяс.

Кужны вуджөдны слогьясөн кывьяс өти визысь мөдө.

Водзө велөдны видзөдөмөн гижны ки помысь да печатнөй шыпасөн гижөм кывьяс да сёрникузя (гижанногсө водзвыв видлалөм бөрын) дөска вылысь либө велөдчан небөгьсь.

Кужны гижны чутьяс пыдди шыпасьяс, слогьяс да кывьяс содталөмөн дөска вылысь, кылөм серти, 1-2 дженъыдик сёрникузя юрвежысь. Веськөдны да гижны местанас дзугөм кывьяса сёрникузяс.

Водзө велөдны йитны өта-мөдыскөд кык сёрникузя, кывьясылысь гижанногсө водзвыв видлалөм бөрын юалөмьяс отсөгөн гижны неыджыд текст; лөсьөдны да дөскаысь видзөдөмөн гижны 3-4 сёрникузя неыджыд висьт.

Этш төдана сёрниө велөдөм

Водзө сөвмөдны челядьлысь сёрни культурасө, велөдны колан ногөн чолөмасьны, колльөдчыны-янсөдчыны, аттьөавны. Кужөмөн вөдитчыны чолөмалана кывьясөн (*Видза олан! Видза оланнөд! Чолөм! Бур асыв! Бур лун! Бур рыт! Олан-вылан!*), янсөдчан кывьясөн (*Аддзысьлытөдз! Быд бурсө! Видза коляннөд! Бур туй!*), аттьөалан кывьясөн (*Аттьө! Ыджыд аттьө! Сьөлөмянь аттьөала! Сө пасибө!*)

Велөдны сёрнитны этш төдөмөн: төдчөдны гөлөсөн сёрниын медшөр мөвпьяс, петкөдлыны коланасө. Кужны колана шуанногөн пыртны сёрниө вежавидзана кывьяс да вөдитчыны набн.

Велөдны этш боксянь видлавны да донъявны сёрни: шыөдчөм, вежавидзөм, колана кыв гөлөсөн төдчөдөм, гөлөс вежлалөм, шуан өд, сёрникузя шөрын да помын кост вөчөм, шыяс шуанног.

Водзө велөдны шыөдчыны, төдмасьны, телефон пыр сёрнитны, пыртны сёрниө вежавидзана кывьяс да бурсиөмьяс.

2 класс (68 ч.)

1. Сёрни. Текст.

Гижода да гижтөм сёрни, өтка да морта-морт сёрни понятиеясөн. Петкөдлыны морт олөмын сёрнилысь төдчанлунсө.

Текст понятие, петкөдлыны сылысь аслыспөлөслунсө: тема да шөр мөвп, юрним, тэчас. Юрним серти гөгөрвоөдны текстлысь тема да шөр мөвп, сетөм юрнимьяс пөвстысь текст дорө бөрыны меда лөсяланасө.

Текстлөн тэчас: заводитчөм, шөр юкөн, пом. Велөдны колана ногөн йитны текстын өта-мөдыскөд сёрникузяяссө да юкөнъяссө, веськөдны дзугөм сёрникузяяса текст, лөсьөдны да гижны иннас вежөм сёрникузяясысь висьт.

«План» да «выль визь» понятиеяс, петкөдлыны налысь төдчанлунсө. Велөдны план серти дасьтыны текст.

Опорнөй кывьяс, кыдзи текст лөсьөдигөн отсаян кывьясөн. Петкөдлыны текстлысь темасө, сюрөссө да шөр мөвпсө гөгөрвоөдөмын опорнөй кывьяслысь коланлунсө. Велөдны корсьны текстысь опорнөй кывьяс, дасьтыны отсөг кывьяс пыртөмөн текст, висьтавы ас кывйөн план да опорнөй кывьяс серти текстлысь сюрөссө.

Текст сикасьясөн: текст-юөртөм, текст-серпас, текст-мөвпалөм.

Юёртана текст тэчас: заводитчём, шөр юкөн да пом. Велөдны лөсьөдны сетём тема да серпас серти текст-юёртём, сьорсьён-бёрсьён висьтавыны лоёмтор (вөвлөмтор) йылысь, лөсьөдны текстлысь тырмытём заводитчём, шөр юкөн либё пом, дасьтыны юалөмьяс отсөгөн сетём юрним серти текст.

Текст-серпас аддан предмет, вөр-ва наблюдайтём да серпас серти. Ышөдны челядьёс корсьны-бөрйыны серпаса гижөд дасьтём могысь медя лөсялана кывьяс да мичкывьяс.

Текст-мөвпалөмлөн аслыспөлөслун да сёрниын коланлун.

Жанр сикасьяс: мойд, висьт, кывбур, кывйөз, шусьөг, нөдкыв, кывпесан, пудьясянкыв, сьыланкыв.

Төдмөдны текст сикасьясөн: художествоа гижөд да йөзкостса сёрни.

Төдмөдны мог серти текстьясөн да на дорё корөмьясөн: юёртём, аттьөалөм, чолөмалөм, корөм, шыөдчөм. Велөдны дасьтыны ичөт жанра текстьяс, петкөдлыны налысь коланлунсө.

Водзё велөдны колана шуанногөн лыддыны морта-морт сёрниа текстьяс, пырөдчыны сёрниө да нуөдны сийёс водзё колана ногөн.

Водзё сөвмөдны лыддысигөн мөвп кутысь кыв төдчөдөм, логическөй ударение вөчны кужөм.

Велөдны вуджөдны рочысь комиө да гижны 3-4 сёрникузяа висьт.

2. Сёрникузя да пунктуация пасьяс

Төдмөдны кывтэчасөн, кывтэчасын сюрөса да йитчан кывьясөн.

Төдмөдны прөстөй сёрникузяөн, сёрникузяын сюрөса да содтана юкөдьясөн, сёрникузяын кывьяслөн йитчөмөн.

Төдмөдны висьталан могьяс серти прөстөй сёрникузя сикасьясөн: юёртана, юалана, чуксалана; шуанног серти сёрникузяслөн сикасьясөн: горөдана да абу горөдана. Велөдны юёртана сёрникузя помын пуктыны чут, юалана сёрникузя помын юалан пас, горөдана сёрникузя помын горөдан пас. Ышөдны челядьёс колана ног лыддыны юёртана, юалана, горөдана да чуксалана сёрникузяас.

Төдмөдны сёрникузяын сюрөса юкөдьясөн: подувпас да юөрпас. Велөдны корсьны сёрникузяысь подувпас да юөрпас, пасйыны найёс.

Төдмөдны логическөй ударениеөн, петкөдлыны сылысь коланлунсө. Велөдны сёрниын вөдитчыны логическөй ударениеөн, висьт да кывбур лыддигөн төдчөдны гөлөсөн колана кывьяс да кывтэчасьяс: вынаджыка да гораджыка шуны төдчана кывьяссө. Велөдны вөчны сёрникузя шөрын да помын дженьыдик да кузь кост.

Ышөдны челядьёс лөсьөдны грамматикаысь велөдөм темаяс серти уна сикас сёрникузяас.

Велөдны видлавыны синтаксис да пунктуация боксянь сёрникузя: төдмавыны висьталан мог да шуанног серти сёрникузя сикассө, висьтавыны пунктуация пассө да кывьяслысь йитчөмсө, адзыны сюрникузя сюрөса юкөдьяссө: подувпас да юөрпас.

Велөдны веськөдны дзугөм кывьяса сёрникузяас.

3. Шыкуд (фонетика), шыпаскуд (графика), шуанног (орфоэпия) да гижанног (орфография)

Водзё велөдны челядьёс ясыда, стөча да колана ногөн шуавны гласнөй да согласнөй шыяс, кывны да казавны найёс кывьясысь. Сёрниын шуанног дорё корөмьяс пыдди пуктөмөн колана ногөн шуавны коми шыяс.

Вынсөдны кужанлун кывны да стөча шуавны кывйысь став шысө, казавны кывьясысь шыяс да төдмавыны налысь инсө.

Велөдны торйөдны шы да шыпас: гласнөй шыяс да шыпасьяс, согласнөй шыяс да шыпасьяс, торйөдны өта-мөдсьыс гласнөй да согласнөй шыяс, гора да гортём согласнөй шыяс, параа да паратём чорыд да небыд согласнөйяс; казавны тайө шыясыслысь торьялөмсө.

Тодмодны чорыдлун да небыдлун серти пара да паратом согласнойсөн, петкөдлыны налысь аслыпөлөслунсө. Велодны пасйыны кывьясын параа небыд согласнойяслысь небыдлунсө *я, ю, е, ё, и, ь* шыпасьясөн, параа чорыд согласнойяслысь чорыдлунсө *а, у, о, э, и*, шыпасьясөн.

Водзё велодны рочысь пырём *ф, х, ц* шыпаса кывьясын шуны *п, к, ч* шыяс, колана ногон шуны *ц* шыа кывьяс да гижны найос. Велодны колана ногон шуны *дз [z']*, *ти [ч]*, *дж [z]* шыа кывьяс да гижны найос, гижигон оти шысө пасйыны кык шыпасөн.

Велодны ошывкатог гижны *ф-п, х-к, ц-ч, ц, дз, дж, ти* шыпаса кывьяс; орчодны роч да коми шыяс, казавны налысь артманногсө, откодълунсө да торъяломсө.

Велодны видлавны кывсө шы да шыпас боксянь: адзыны слогьяс, висьтавыны, кымын шы да шыпас наын кылө да гижсьө, индыны гласнойяс да согласнойяс, чорыд да небыд параа да паратом согласнойяс; гора да гортөм параа да паратом согласнойяс.

Совмодны кужанлун кыв помын да кыв шорын пасйыны согласнойяслысь небыдлунсө небыд пасөн (*ь*). Велодны вуджодны небыд паса кывьяс визьысь визьө.

Вынсөдны кужанлунторйодны *ида й* шыпасьяс, гижны тайө шыпасьяса кывьяс. Велодны вуджодны визьысь визьө *й* шыпаса кывьяс: *вай-ны, ва-йис*.

Тодмодны *е, ё, ю, я* йота шыпасьяслон аслыспөлөслунон: кыв заводитчигон да гласной бөрын тайө шыпасьясыс петкөдлөны кык шы *е-[йэ], ё-[йо], ю-[йу], я-[йа]*, параа небыд согласной бөрын *е, ё, ю, я* гласнойяс индөны согласнойяслысь небыдлунсө да петкөдлөны *[э], [о], [у], [а]* гласной шыяс. Велодны гижны согласнойяс бөрын *а-я, у-ю, о-ё, э-е, и-и* шыпасьяс, пасйыны гласной *[и]* шы *и* да шыпасьясөн.

Тодмодны слогон кыз кыв юкөнон, велодны тодмавыны слог лыдсө гласной серти да вуджодны кывьяссө оти визьысь модө слогьясөн.

Тодмодны ударениеон. Велодны кыв шуигон оти слогсө шуны гораджыка да тодчодны гөлөсөн.

Водзё совмодны коми анбур йылысь тодомлун, тодчөны олөмын сылысь коланлунсө. Велодны колана ногон шуавны шыпас нимьяс да уджавны кывкудийон.

4. Кывсикасыс да кыв гижанног

Тодмодны эмакыв понятиеон кыз предмет петкөдлысь нимон. Велодны *кодй?* да *мый?* юалөмьяс отсөгон корсьны сёрникузясыс эмакывьяс. Велодны лөвтөм предмет ним дорө сувтөдны *мый?* юалөм; йөз да пемос ним дорө сувтөдны *кодй?* юалөм. Велодны кужомон пыртны сёрникузяө да сёрниө уна сикас эмакывьяс.

Тодмодны уна да отка лыда эмакывьясөн. Велодны уна лыда эмакывьясын чорыд согласной бөрын *-яс* водзын гижны *торйөдан ь* да небыд согласной бөрын *-яс* водзын гижны *торйөдан ь*. Велодны колана ногон вуджодны визьысь визьө *торйөдан ь* да *ь* паса кывьяс.

Велодны морт нимьясын, овьясын да вичьясын гижны ыджыд пас. Тодмодны челядьос коми прөзвищеясөн. Ышөдны челядьос тодмавыны сиктса йөзлысь прөзвищеяссө, туявны йөзкостса ним-вич артманногсө, дасьтыны проектной удж да дорйыны сийос ертьяс водзын.

Велодны пемос, кар, сикт, грезд, ю нимьяс гижны ыджыд шыпасьянь. Ышөдны челядьос мусерпас серти тодмавыны Коми республикаса кар, сикт, ю нимьяс, орчодны роч да коми нимьяс, туявны чужан сикт (грезд) ним, дасьтыны проектной удж да петкөдлыны классын.

Тодмодны кадакыв понятиеон кыз действие петкөдлысь нимон. Велодны *мый керны?* *мый вочны?* *мый керө?* *мый кероны?* *мый керас?* *мый керасны?* *мый керис?* юалөмьяс серти корсьны сёрникузясыс кадакывьяссө.

Тодмодны кывбердон кыз признак петкөдлысь нимон. Велодны *кутиом?* юалөм серти адзыны сёрникузясыс кывбердыссь. Петкөдлыны кывбердысь

сёрниын коланлунсö. Велöдны уна боксянь серпасавны предмет да индыны признакьяс: рöм, ыджа, судта, пасьта, мыйысь вöчöма да мукöд.

Тöдмöдны кывбөрөн да сылөн коланлунөн: сулалö предмет ним бöрын да гижсьö торйөн. Велöдны кужöмөн пыртны сёрниö кывбөрьяс, гижигөн предмет нимкöд гижны торйөн: *пу вылын, шор дорын*. Сёрникузяс лöсьöдигөн велöдны йитны кывьяссö öта-мöдыскöд кывбөрьяс отсöгөн.

5. Кывлөн тэчас да кыв гижанног

Тöдмöдны öтвужья кывьясөн, велöдны вайöдны öти кыввужйысь некымын öтвужья кыв, öшыбкатöг гижны найöс, гөгөрвоöны налысь öткодълунсö да торьялöмсö. Велöдны öтвужья кывьяс отсöгөн гөгөрвоöдны кывьяслысь вежöртассö.

Тöдмöдны кыввужйөн кыз кывлөн медшөр юкөнөн. Велöдны адзыны кывйысь кыввуж: орчöдны öтвужья кывьяссö вежöртас да тэчасног серти, корсьны öткодъ юкөнсö да пасйыны сийöс.

Водзö сöвмöдны челядьлысь кывворсö öтвужья кывьясөн, велöдны кужöмөн пыртны найöс сёрниö.

6. Кыв, сылөн вежöртас да кыввор озырмöдöм.

Ышöдны челядьöс вöдитчыны сёрниын эмакывйөн, кадакывйөн, кывбердөн да кывбөрөн.

Тöдмöдны паныд да матын вежöртаса кывьясөн, велöдны кужöмөн вöдитчыны наён сёрниын.

Водзö сöвмöдны челядьлысь кывворсö вотöс, пуга, турун-дзоридз, лэбач, вöрса да гортса пемöс, чери, гут-гаг, паськөм нимьясөн.

Тöдмöдны челядьöс важся сёянөн (ид пызя рок, азя шыд, льöм ляз); важся кöм-пасьөн (кöтi), эмбурөн (самöвар, уют, укват). Велöдны гөгөрвоöдöмөн пыртны сёрниö налысь нимьяссö.

Велöдны челядьöс гөгөрвоöдны кывлысь вежöртассö да кужöмөн вöдитчыны кывкудьясөн, уна вежöртаса кывьясөн лöсьöдны сёрникузяс да стöчмöдны налысь вежöртассö. Велöдны гөгөрвоöдöм пыртны сёрниö зумыд кывтэчасьяс.

Велöдны öтвывны предмет нимьяс да сетны налы öти ним (кынь, сан, вурд, мой – тайö вöрса пемöс); орчöдны предметьяс да индыны лöсвятöмсö (байдöг, дозмöр, тар – тайö пöтка, а курöг – гортса лэбач), орчöдны предметьяс да юкны найöс кык пельö (град выв пуктас да вöрса вотöс, гут-гаг да чери).

Велöдны пыртны сёрниö серпаса (изобразительнöй) да вуджöдан вежöртаса кывьяс, тöдчöны налысь мичлунсö, стöчлунсö да коланлунсö, ышöдны челядьöс пыртны найöс сёрниö.

Водзö велöдны корсьны мöвп стöча висьталöм могысь колана кывьяс да кывтэчасьяс.

Йитöда сёрни сöвмöдöм

Изложение.

Велöдны неыджыд текст серти водзвыв либö öтвыв лöсьöдöм план серти да велöдысь отсöгөн гижны изложение. Тöдмöдны челядьöс изложение дiнö корöмьясөн, велöдны быд юкөн гижны выль визьянь.

Велöдны сетöм юрним серти, юалöмьяс отсöгөн лöсьöдны неыджыд текст, а сэсся гижöмөн вочавидзны, сетöм план да отсöг кывьяс серти сьöрсён-бöрсён висьтавны лöмтор йылысь да гижны неыджыд подробнöй изложение.

Велöдны текст помас либö шöрас содтыны некымын сёрникузя да гижны творчествоа неыджыд изложение.

Изложение текстлөн ыджаыс первой во джынйын 30 кыв, мöдын – 35-40 кыв.

Сочинение

Сöвмöдны челядьлысь индöм тема (юрним) вылö да велöдысьөн сетöм либö öтув лöсьöдöм план серти сочинение гижны кужöмлун. Тöдмöдны сочинение дiнö

коромьясөн. Велодны висьтавы да гижны дженыда, сточа, тэрмасытөг да гөгөрвоана сомын сы йылысь, мый бура тодан. Велодны кужомон йитлыны отамодыскөд сёрникузяс да текст юкөнъяс.

Водзё велодны лосьодны сетом серпас либё некымын серпас да отсөг кывьяс серти нейджыд висьт да гижны. Велодны лосьодны да гижны 4-5 сёрникузя текст-юөртөм коми кыв да мукөд урокьяс дырйи челядьон вочом уджьяс йылысь, олөмын да велөдчөмын тодчана лоөмтор да ворсөм йылысь. Ышөдны челядьос петкөдлыны ас гижөдас висьталанторйыслысь шөр мөвпсө.

Велодны отьведайтны да казавны вөр-валысь мичлунсө волон быд кадколастө, экскурсия дырйи аддзылөмтор йылысь лосьодны текст-серпас, ас кежысь наблюдайтөм йылысь кывйон серпасавны да гижны некымын сёрникузя, кывйон серпасавны гортса пемөсьясөс (пон-понпи, кань-каньпи) да дасьтыны серпаса нейджыд гижөд.

Велодны сетом серпас серти сьорсьон-бөрсьон висьтавы сэни петкөдлөмтор йылысь да дасьтыны текст-серпас, серпасалысьлысь видзөдлассө да мөвпсө, сьөлөмкылөмьяссө да ловрусө петкөдлөм могысь бөрийны колана кывьяс да кывтэчасьяс.

Велодны дасьтыны серпасьяс серти нюмсера (серамбана) нейджыд текст да висьтавы ёртьяс водзын.

Велодны дасьтыны пемөсьяс йылысь мойд: чукөрьясөн лосьодны пемөсьяс йылысь мойд, мойд сертиыс дасьтыны небөг, небөгсө мичаа серпасавны. Уджсө вочом бөрын мойдсө колана ногон мойдны, уджсө петкөдлыны-дорйыны классын.

Төдмөдны пудьясянкыв аслыпөлөслунон, сетом тема, заводитчөм да пом серти дасьтыны нюмсера пудьясянкыв.

Төдмөдны нөдкывлөн аслыпөлөслунон, дасьтыны проектной удж да дорйыны сийөс.

Велодны лосьодны сетом рифмуйтчысь кывьяс отсөгон нейджыд кывбур.

Велодны сетом тема серти лосьодны текст-мөвпалөм, *сы вөсна мый* да *сы понда мый* кывьясөн кужомон йитны текстас сёрникузяссө.

Төдмөдны письмө коланлунон да аслыпөлөслунон, велодны колана ногон гижны юөртана письмө классын лоөмтор, велөдчөм да олөм йылысь пөч-пөльлы, мам-батылы да ёртлы.

Велодны видлавы изложениеын, сочинениеын да мукөд творческой уджьясын паныдасьлысь тырмытөмторьяс да бырөдны найөс. Велодны аддзыны гижөм уджьясын велөдөм правилөяс вылө ошыбкаяс да бурмөдны творчества уджсө, вежны гижөм текстын (сёрниын) паныдасьлысь оти и сийө жө кывьяссө лөсяланаясөн, пыртны сёрниө медся лөсялана кывьяс.

Этш тодана сёрниө велөдөм. Водзё велодны челядьос вежавидзөмөн сёрнитны ёртьяскөд, велөдыскөд, верстьө йөзкөд, пыртны колана кывьяс кутшөмкө могон шыөдчигон, төдмасигон, янсөдчигон, аттьөалигон, төдса либө төдтөм мортөс чолөмалигон.

Велодны чолөмавы нимлунон да празникон.

Велодны колана ногон сёрнитны телефон пыр.

Велодны письмө гижигон пыртны вежавидзана кывьяс.

Водзё сөвмөдны морта-морта сёрни, кужны кывзыны сийөс, кодкөд сёрнитан. Сёрнитны этш төдөмон, гөлөсөн сёрниын колана мөвпьяс төдчөдөмон, шуанногон тодчанасө петкөдлөмон.

Велодны видлавы этш боксянь сёрни да доньявыны сийөс: шыөдчөм, өд, вежавидзөм, колана кыв гөлөсөн төдчөдөм, гөлөс вежлалөм, сёрникузя шөрын да помын сувтыштлөм, шуанног, мичлун.

Велодны пыртны сёрниө вежавидзана кывьяс да бурсиөмьяс:

Видза олан! Видза оланнуд! Чолөм! Бур асыв! Бур лун! Бур рыт!

Аддзысьлытөдз! Став бурсө! Быд бурсө! Видза колянныд! Бур туй! Водзö волы (волöй)!

Аттьö! Ыджыл аттьö! Сьölöмсянь аттьöала!
Чолöмала Чужан лунöн! Вьль воөн! Ань лунöн!
Сиа тэныд (Тиянлы) став бурсө!
Сиа Тиянлы Кузь нэм да бур шуд!

Мичаа гижны велөдöм.

Водзö сөвмөдны челядьлысь гижан кужанлуньяс.

Велöдны гижны öти визя тетрадьö ичöt да ыджыд шыпасьяс петкөдлөм серти мичаа, öткодь кост кольмөн, öтмоза, öтсудта, колана пöкатөн да медводдза класс серти неуна тэрыбджыка.

Велöдны гижны кывтэчасьяс да сёрникузяс шыпасьяссö бура öтлаөдöмөн да пасьята костьяс колялөмөн. Велöдны колана ногөн йитлыны сувтлытöг шыпасьяс: об,од, до, во, ем, ум, ил, ол, ое, вл, се, сята мукöд.

Водзö велöдны гижигөн колана ног пукавны, кужмөн кутны тетрадь да ручка.

Ышöдны челядьöс казавны гижансер боксянь уджъясас тырмытöмторьяс да бырöдны найöс.

3 класс (68 ч.)

1. Текст. Сёрни.

Водзö сөвмөдны челядьлысь текст йылысь тöдöмлунсö: тема, шөр мөвп, юрним, тэчас, отсöг кывьяс, текстын сёрникузяслөн öта-мöдыскöд йитчöм, текст юкөнъяслөн йитчöм.

Водзö сөвмөдны текст дасьтан кужöмлуньяс: кужны юрнимавны текст да бөрйыны юрнимьяс пиысь медлөсяланасö; юрним да опорной кывьяс серти лөсьöдны текст, текстысь аддзыны опорной кывьяс, йитны öта-мöдыскöд сёрникузяс да текст юкөнъяс да мукöд. Водзö сөвмөдны текст серти план дасьтан кужöмлуньяс, велöдны план серти дасьтыны текст.

Вынсöдны текстлөн тэчас йылысь тöдöмлун да кужöмлун, текст вылын уджалигөн велöдны содтыны тырмытöм юкөн: заводитчöм, шөр юкөн либö пом. Велöдны дасьтыны текст иннас дзугöм юкөнъясысь да сёрникузясысь, мынтöдчыны сетöм текстын лөсявтöм сёрникузясысь, бөрйыны сетöм сёрникузясысь тема серти сöмын лөсяланасö.

Стöчмөдны да паськөдны тöдöмлунсö текст сикасысь йылысь: текст-юöртöм (висьталöм), текст-серпас, текст-мөвпалöм. Велöдны юалöм вылө паськыда вочавидзöмөн дасьтыны мөвпалана текст. Велöдны колана ногөн дасьтыны орччөдöмөн серпасалöм да гижны неыджыд текст-серпас.

Тöдмөдны текстлөн мукöд сикасөн (художествоа гижöд, йöзкостса сёрни, делөвой гижöд, наука гижöд), аддзыны налысь öткодьлунсö да торьялөмсö. Велöдны казавны стиль боксянь текстын лөсявтöмторьяс. Художествоа гижöдьяс видлалигөн петкөдлыны мичкывьяслысь коланлунсö да велöдны вöдитчыны наөн текст-описание лөсьöдигөн.

Велöдны дженьдöдны да паськөдны текстьяс.

Велöдны вуджöдны рочысь комиö 4-5 сёрникузяа висьт.

2. Сёрникузя да пунктуация пасьяс

Вынсöдны да паськөдны сёрникузя йылысь тöдöмлун. Ышöдны челядьöс лөсьöдны велөдöм темаяс серти уна сикас сёрникузя.

Водзö велöдны аддзыны сёрникузясысь сюрöса юкөдьяс, тöдмөдны содтана юкөдьясөн. Велöдны колана ногөн юалöмьяс отсöгөн йитлыны сёрникузяын öта-мöдыскöд кывьяссö да петкөдлыны схемаөн, текст лөсьöдигөн йитны öта-мöдыскöд кык сёрникузя.

Вынсöдны кывтэчас йылысь тöдöмлун, велöдны юалöмьяс серти торйöдны кывтэчасьяс, аддзыны кывтэчасысь сюрöса да йитчан кыв.

Велөдны дженьдөдны кузь сёрникузя, юалөмьяс отсөгөн паськөдны дженьыд сёрникузя.

Водзө велөдны лөсьдөдны висьталан мог да шуанног серти уна сикас сёрникузя. Велөдны торйөдны паськыд да паськөдтөм сёрникузяяс.

Велөдны веськөдны инсө дзугөм кывьяса сёрникузяяс да инсө дзугөм сёрникузяяс текст, гижигөн сёрникузя помө пуктыны колана пасьяс.

Велөдны синтаксис боксянь видлавны сёрникузя: мог серти (юөртана, юалана, чуксалана), шуанног серти (горөдана да абу горөдана), сюрөса юкөдьяс (подувпас да юөрпас), содтана юкөдьяс, сёрникузя помын пасьяс. Велөдны адзыны содтана юкөдьяссө юалөмьяс отсөгөн, сёрникузяын кывьяс костысь йитөдьяссө петкөдлыны схемаөн.

Водзө велөдны колана ногөн лыддыны сёрникузяяс, шуны юөртана, горөдана, чуксалана, юалана, эскөдана сёрникузяяс, сёрнитгөн вежлавны сёрни өдсө, төдчөдны колана кывьяс да вөчавны костьяс, төдчөдны гөлөсөн шыөдчөм петкөдлысь кывсө.

3. Шыкуд (фонетика), шыпаскуд (графика), шуанног (орфоэпия) да гижанног (орфография)

Водзө бурмөдны мича да стөч шуаланног, коми нога шуан этш. Велөдны сюся кывзыны өта-мөдөс да доньяны сёрнилысь юргөмсө.

Вынсьөдны шы да шыпас, гласнөй да согласнөй йылысь төдөмлун, найөс торйөдны кужөм. Велөдны торйөдны параа да паратөм гора да гортөм, параа да паратөм чорыд да небыд согласнөй шыяс.

Вынсьөдны согласнөйяс шыяс йылысь төдөмлун: гора да гортөм, параа да паратөм; чорыд да небыд, параа да паратөм, велөдны казавны согласнөйяслысь торъялөмсө да өткодьлунсө.

Вынсьөдны слог йылысь төдөмлун, водзө велөдны төдмавны слог лыдсө гласнөй серти да вуджөдны кывьяссө өти визьысь мөдө слогьясөн. Велөдны кывбурьясын рифмуйтны өткодя юргысь слогьяс.

Велөдны гижигөн пасйыны кык *дз*-а кыв куим шыпасөн (*кыддза*), гижны орчча кык өткодь согласнөя кывьяс да кык шыпасөн пасйыны өти шы (*поводдя, мыссис*), колана ногөн гижны орчча кык торъялана небыд согласнөя кывьяс (*додьсыс, разьсис*), вуджөдны найөс өти визьысь мөд визьө (.

Вынсьөдны параа чорыд *д,з,л,н,с,т* бөрын *и* да став мукөд согласнөй бөрын *и* гижанног. Велөдны правилөяс вылө мыджсьөмөн гөгөрвоөдны кывьяслысь гижанногсө.

Велөдны пасйыны шыяслысь небыдлунсө *е, ё, ю, я, и* шыпасьясөн, гижигөн вөдитчыны *е – э и – i* шыпасьясөн.

Вынсьөдны төдөмлунсө торйөдан *ь* да *ъ* пасьяса кывьяс гижанног йылысь, велөдны вуджөдны найөс өти визьысь мөдө.

4. Кывлөн тэчас да кыв гижанног

Водзө сөвмөдны челядлысь төдөмлунсө өтвужья кывьяс да кыввуж йылысь. Велөдны торйөдны өтвужья кывьяс да кыв формаяс, адзыны сетөм кывьяс пөвстысь өтвужья кывьяс.

Вынсьөдны кыввуж да өтвужья кывьяс йылысь төдөмлун. Велөдны адзыны кывьяс пөвстысь өтвужья кывьяс да гөгөрвоөдны найөс. Төдмөдны кывдинөн.

Төдмөдны кыв вежлалан да артмөдан суффиксясөн, гөгөрвоөдны кыв артмөдан суффиксяслысь вежөртассө. Велөдны артмөдны суффиксясөн кывьяс да гөгөрвоөдны налысь вежөртассө. Велөдны сетөм схема серти вайөдны колана тэчас кывьяс, видлавны тэчас серти кывьяс да пасйыны колана пасөн.

5. Кывсикасьяс да кыв гижанног

Эмакыв

Вынсьодны челядьлысь эмакыв йылысь тӧдӧмлун: ловъя да ловтӧм эмакыв; ӧтка да уна лыда эмакывъяс. Велӧдны индыны эмакывлысь грамматика признакъяс, торйӧдны эмакыв мукӧд кывсикасысь, водзӧ паськӧдны предмет петкӧдлысь кывъяслысь кыв вежӧртассӧ.

Тӧдмӧдны вежлӧг нимъясӧн, вежӧртасъясӧн да юалӧмъясӧн. Велӧдны юалӧмъяс серти тӧдмавны вежлӧг. Вынсьодны эмакыв вежлӧг фоомаясӧн вӧдитчыны кужӧмлун.

Тӧдмӧдны лыд да вежлӧг петкӧдлысь суффиксысӧн: уна лыда (-яс, -ян), вежлӧгалан (-лӧн,-лысь, -лы, -ӧн да мукӧд). Велӧдны ӧшыбкатӧг гижны вежлӧг петкӧдлысь суффиксыс.

Тӧдмӧдны челядьӧс рочысь пырӧм эмакывъяс гижанногӧн: кыв помын ь оз гижсы (багатыр, январ), кык кывйысь артмӧм ӧтлаын гижсысь тэчас эмакывъясӧн (синкым, турипув), кык кывйысь артмӧм визь пыр гижсысь тэчас эмакывъясӧн (*вӧр-ва*).

Тӧдмӧдны эмакыв артмӧдан суффиксысӧн, велӧдны артмӧдны эмакыв кадакывйысь (сӧйны–сӧян, велӧдны–велӧдысь, гижны – гижӧд, вотны – вотӧс, пуктыны – пуктас), эмакывйысь (ошпи, нянтор).

Водзӧ вынсьодны аснимъясын ыджыд шыпас гижӧм орфограмма: Эжва ю, Абъячой сикт, Инта кар, Визябӧж грезд да мукӧд. Велӧдны туявны чужан сикт-грезд, ю, шор,ты нимьяс да дасьтыны небӧг.

Кадакыв

Вынсьодны челядьлысь кадакыв йылысь тӧдӧмлун: вежӧртас да юалӧмъяс. Тӧдмӧдны кадакывлӧн лыд да кад серти вежласьӧмӧн, налӧн вежӧртасъясӧн, кыв вежлалан суффиксысӧн.

Тӧдмӧдны кадакывлӧн кывпод понятиеӧн, велӧдны юалӧм серти аддзыны кывподсӧ текстысь. Велӧдны аддзыны *-ны (-ыны)* кывпод суффикс.

Тӧдмӧдны кадакыв гижанногӧн: орчӧн сулалысь кык ӧткодь небыд согласнӧя кывъяс (*лыддьӧ,лыддис*), орчӧн сулалысь кык торъя небыд согласнӧя кывъяс (*разьсьӧма, разьсис*).

Кывберд

Вынсьодны кывберд да сылӧн вежӧртас йылысь тӧдӧмлун. Водзӧ велӧдны вӧдитчыны сӧрниын кывбердысӧн, серпаса гижӧдыс видлалӧгӧн гӧгӧрвоӧдны: кывбердыс мӧвпсӧ стӧчмӧдӧны да коми сӧрнисӧ мичмӧдӧны.

Велӧдны тӧдчӧдны кывбердлысь вежӧртассӧ: петкӧдлӧ рӧм, ыжда, качество, кӧр, кад, мортлӧн сям серти признакъяс; эмакывсянь кывберд дорӧ сувтӧдны юалӧм.

Велӧдны артмӧдны суффиксыс отсӧгӧн кывбердыс (*руд-ов, сикт-са, шуд-а, кымӧр-тӧм*), гӧгӧрвоӧдны паныд вежӧртаса кывъяслысь суффиксыс отсӧгӧн артмӧмсӧ да вежӧртассӧ (*вына – вынтӧм, биа-битӧм*).

Тӧдмӧдны челядьӧс рӧм петкӧдлысь ӧтлаын гижсысь тэчас кывбердыс гижӧмӧн: *кельыдлӧз, пемыдгӧрд*.

Ышӧдны челядьӧс орчӧдны кывбердсӧ роч прилагательнӧйкӧд, казавны коми кывбердыслысь вежласьтӧмлунсӧ.

Нимвежтас

Тӧдмӧдны морта нимвежтасъясӧн (*ме, ми,тэ, ти, сийӧ, найӧ*), гӧгӧрвоӧдны налысь вежӧртассӧ: сӧрникузяын найӧ вежӧны эмакывъяс.

Тӧдмӧдны нимвежтасъяслысь кывбӧръяскӧд торйӧн гижанногӧн: *ме дорын, на вӧсна*.

Велӧдны вӧдитчыны сӧрниын морта нимвежтасъясӧн, вежны ӧти и сийӧ жӧ эмакывсӧ нимвежасӧн.

6. Кыв, сылӧн вежӧртас да кыввор озырмӧдӧм

Озырмӧдны велӧдчысыслысь кывворсӧ сӧян-юан, турун-дзоридз, видз-му овмӧс, кӧм-паськӧм, чери, гут-гаг нимъясӧн. Велӧдны аддзыны предметъяслысь

откодълунсö да сы серти отувтны найос (агас, гөр, кокан, зыр – уджалан кöлуй); орчöдöмөн казавны предмет, признак да действие петкöдлысь кывъяслысь торъялöмсö (лöз, виж, руд – рöм петкöдлысь кывъяс, а зиль кыв петкöдлö мортлысь сямсö); корсьны предмет ним дорö лöсялана признак да действие.

Тöдмöдны челядьöс öти да уна вежöртаса кывъясөн, велöдны пыртны найос сёрниö. Ышöдны челядьöс тöдмавны вежöртассö уна вежöртаса кывлысь кывкуд серти.

Тöдмöдны челядьöс паныд вежöртаса кывъясөн (антонимьяс: зиль-дыш) да матын вежöртаса кывъясөн (синонимьяс: вын, эбös, ёнлун, эти), петкöдлыны налысь сёрниын тöдчанлунсö. Велöдны челядьöс вöдитчыны кывкудъясөн, пыртны сёрниö матын да паныд вежöртаса кывъясö.

Тöдмöдны откодя юргысь, но вежöртас боксяныыс торъялана кывъясөн – омонимьясөн (кöса - кыём юрси, кöса – лыа бöж), велöдны колана ногөн пыртны найос сёрниö.

Тöдмöдны зумыд кывтэчасъясөн, ышöдны найос пыртны сёрниö.

Вочасөн пыртны челядь сёрниö веськыд да вуджöдан вежöртаса кывъяс, уна вежöртаса кывъяс, омонимьяс, зумыд кывтэчасъяс да орчöдöмьяс.

Йитöда сёрни сöвмöдöм

Водзö бурмöдны челядьлысь морта-морт сёрни (диалог), кужны ас кежысь юавны лöмтор, адзылöмтор да лыддьöмтор йылысь, кужöмөн вочавидзны юалöм былö да стöчмöдны мöвпсö.

Ышöдны челядьöс лöсьöдны неыджыд висьтъяс да мойдъяс ас кежысь да велöдысьөн сетöм тема серти.

Велöдны челядьöс донъявны ёртлысь висьталöмсö, петкöдлыны висьталантор дiнас ассыныыс видзöдлассö.

Предметъяс да ывлавывса петкöдчöмьяс серпасалöм.

Изложение

Водзö велöдны гижны подробнöй, дженьдöдöмөн, творчества да текст юкөнъяс бöрйöмөн изложение, гижигөн текст юкөнъясö петкöдлыны выль визьсянь.

Велöдны ас кывйөн висьтавны сетöм текст серти да гөгөрвöдны висьтыслысь сюрöссö, челядькöд öтвыв лöсьöдны план да гижны подробнöй изложение. Мöд во джынйын велöдны ас кежысь лöсьöдны план да сы серти гижны изложение.

Велöдны лöсьöдны кывзöм да ас кежын лыддьöм текст дорö план, план былö мыджсьöмөн дженьдöдны текстсö да гижны изложение.

Велöдны план серти сьöрсьөн-бöрсьөн гижöмөн висьтавны лöмтор йылысь да содтыны текстлысь помсö.

Изложение текстлөн öти во джынйын ыджаыс 50-60 кыв, мöдын – 60-70 кыв.

Сочинение

Водзö бурмöдны челядьлысь ас гижöд дасьтыны кужöмлун.

Велöдны висьтавны олöмын лöмтор йылысь, тема да план серти гижны текст-юөртöм.

Велöдны лöсьöдны небöгын сетöм сюжета серпасъяс серти висьт да гижны сочинение.

Водзö велöдны дасьтыны да гижны серпасалöм да мöвпалöм пыртöмөн юөртана текст,

Вынсьöдны текст-серпас дасьтан кужöмлун. Велöдны челядьöс корсьны да чукöртны сетöм тема серти колана материал, бöрйыны стöч мичкывъяс, наблюдайтны волөн быд кадö вөр-валысь мичлунсö, вежсьöмсö да вöчны колана пасйöдъяс. Велöдны дасьтыны текст-серпас ывлавыв öтьведайтöм серти.

Велöдны лöсьöдны коми кыв урокъяс вылын велöдöм темаяс былö мыджсьöмөн текст-мöвпалöм да наука гижöд (Кор сёрникузя помын колö пуктыны горöдан пас?

Мыйла колö велöдны нимвежтас?), правилöөн подулалöмөн висьтавны кыв гижанног йылысь да гөгöвоодны орфограммасö (Мыйла *пемыдгöрд* кыв гижсьö öтлаын?). Велöдны висьтавны ас кывйöн мукöд урокъяс вылын велöдантор йылысь.

Тöдмöдны челядьöс уна сикас текстъясöн, велöдны лöсьöдны: висьт, шемöсмöдана лöмтор (адзылöмтор) да пемöсьяс йылысь мыйд, кывбур; морта-морт сёрни сяма текст. Водзö велöдны дасьтыны мог серти разнöй жанра текстъяс: чолöмалöм да бурсиöм, аттьöалöм, юöртöм, письмö да адрес гижöм, корöм, юалöм, шыöдчöм, мыйкö вöчны велöдöм (инструкция), öлöдöм (запрет), вöзйöм. Петкöдлыны уна жанра текстъяслысь морт олöмын тöдчанлунсö да коланлунсö.

Велöдны дасьтыны школаын либö классын гажöдчöм вылö мам-батылы, пöль-пöчлы корана текст, нимлун вылö ёртöс корöм могысь текст-корöм.

Водзö велöдны кужöмөн чолöмавны кодöскö да лöсьöдны чолöмалан текст.

Велöдны лöсьöдны лыддысян уроккöд йитöдын шöр геройöс донъялан гижöд.

Ышöдны челядьöс видлавны ас гижöм текстъяс да бырöдны лöсьöдöм гижöдъясысь сёрни боксянь тырмытöмторьяссö.

Этш тöдана сёрниö велöдöм

Водзö вöдитчыны сёрниын вежавидзана кывъясöн.

Водзö велöдны челядьöс вежавидзöмөн чолöмасыны, янсöдчыны, прöща корны. Вöдитчыны морта-морта сёрниын вежавидзана кывъясöн.

Велöдны этш тöдана кывъясöн корны ёртöс либö мукöд мортöс мыйкö вöчны.

Велöдны дасьтыны чолöмалана гижöд, бöрйыны мортлы лöсялана бурсиöмьяс, велöдны чолöмавны мам-батыöс, пöль-пöчöс, ёртöс, велöдысьöс.

Мичаа гижны велöдöм

Водзö бурмöдны челядьлысь колана ног гижан кужöмлун, коми кыв урок вылын нуöдны мичаа гижны велöдан уджъяс (10-15 минута чöж).

Челядьлысь гижан öд содтöм могысь водзö нуöдны уна сикас гижан удж, велöдны колана ногөн йитлыны кывйын шыпасьяссö. Велöдны казавны тетрадьö да дöска вылö гижигөн тырмытöмторьяссö да гөгöрвоодны найöс, индыны налысь помкасö.

Водзö велöдны гижны кывъяс, сёрникузяс да текст печатнöй шыпаса гижöд вылö видзöдöмөн, гижансер боксянь колана ногөн, мичаа гижны кылöм серти уна сикас диктант.

4 класс (68 ч.)

Уджтасö пырöны татшöм юкөнувьяс:

- кыв понятиясöн тöдмöдан система: фонетика (коми гижöд кывлөн шыкуд) да орфоэпия (шуансям), графика (шыпаскуд), кывтэчас (морфемика) да кыв артмöм, морфология да синтаксис, кыввор (лексика) да фразеология; понятиясöн тöдмöдан система,

- орфография (кывъяс гижанног) да пунктуация;

- сёрни сöвмöдöм.

Челядь тöдмасыöны коми гижöд кыв нормаясöн, фонетикаысь медшöр юöрьясöн, шыясöн да на артманногөн, некымын кывсикасöн да налөн торъялöм петкöдчöмөн, сёрникузя сикасысöн да на тэчасöн, пунктуация правилöясöн, кывъяс гижанногөн да орфограмма сикасысöн

Уджтасыс артмöма вит ыджыд юкöнысь: «Сёрни. Текст», «Сёрникузя», «Шы да шыпас», «Кывсикасыс», «Кывтэчас да кыв артмöм». Кывлысь вежöртасö гөгöвоодöм да кыввор озырмöдöм вылын уджыс нуöдсьö быд урок вылын. Велöдан темаяссö сетöма сёрсьсөн-бёрсьсөн, колана артын (систематичность да концентризм принцип серти). Кыв материалсö сетöма öта-мöд вылас подулалöмөн да топыд йитöдын. Юкөнъяссö да темаяссö топыд йитöдын велöдöмыс сетö велöдчысыялы позянлун гөгöрвоны чужан кывйыслысь системасö.

Велөдөм могусь вөзйөма татшөм темаяс: «Матын вежөртаса кывъяс», «Паныд вежөртаса кывъяс», «Кыв вежөртас», «Вуджөдан вежөртаса кывъяс», «Серпасалан кывъяс», «Өткодя юргусь кывъяс», «Зумыд кывтэчасъяс».

Кывсикас велөдан материалсө сетөма сьөрсьөн–бөрсьөн, өта–мөд вылас мыджсьөмөн. Челядь төдмасьөны татшөм кывсикасьясөн: эмакыв, кадакыв, кывберд, кывбөр, нимвежтас; велөдчөны торйөдны найөс өта–мөдсьыс. «Сёрникузя» тема велөдигөн төдмасьөны кывйитөдьясөн.

«Кывлөн тэчас» темакөд йитөдын челядь төдмасьөны өтвужья кывъясөн, кыв артмөдан да кыв вежлалан суффиксьясөн. Тайө кужөмлуныс отсалас гөгөрвоөдны кывъяслысь вежөртассө, кывсикасьяс костын йитчөмсө, налысь артманногсө да вежласьөмсө, кывъяслысь гижанногсө.

Төдчанаөн лоө «Сёрникузя» тема. Нельөд классын челядь төдмасьөны өтсыма юкөдьяса сёрникузясөн, велөдчөны корсьны да лөсьөдны төдчанлун да юалөм серти өтсыма юкөдьясөн кывйитөдөн да кывйитөдьястөг сёрникузяс, гижигөн өтсыма юкөдьяссө торйөдны чүтикөн. Во помас челядь төдмасьөны сложной сёрникузясөн, велөдчөны торйөдны прөстой сёрникузя сложнойысь.

Чужан кыв велөдигөн нуөдсьө уна сикас удж сы могусь, медем сөвмөдны челядьлысь мывкылдунсө, вежөрсө да сюсьлунсө. Коми кыв урокьяс вылын небөгусь уджьяс вөчигөн челядь велөдчөны туявны фонетикаын да грамматикаын уна сикас петкөдчөмсө, гөгөрвоөдөны кывъяслысь гижанногсө да подулалөны правилөясөн. Кывлысь гижанног да орфография правилөясөн төдмасигөн челядьлөн сөвмөны удж сикасьяс вөчан кужөмлуньяс.

Велөдчысьяс вөчасөн төдмасьөны небөгын сетөм рубрика-пасьясөн, гөгөрвоөдөны быд уджлысь могсө да коланлунсө. Вөчасөн челядьлөн сөвмө велөдчыны кужөмлуныс: велалөны пуктыны ас водзас колана велөдчан могьяс да гөгөрвоны налысь коланлунсө, вөчны (планируйтны) да доньявны ас вөчөм уджсө, быд удж вөчны сьөлөмеянь да венны паныдасьлысь сьөкылдуньяс.

Өнйя кадө школа водзын шөр могусь – сөвмөдны челядьлысь чужан кывйөн сёрниын вөдитчан позянлун йылысь төдөмлун (коммуникативной компетенция). Тайө могсө олөмө пөртөм могусь уджатасө пыртөма «Сёрни сөвмөдөм» юкөн.

«Шы да шыпас», «Кывсикас», «Кывлөн тэчас», «Сёрникузя» темаяс өти йитөдын велөдигөн челядь гөгөвоөдөны абстрактной грамматика понятиеяс. Понятиеяссө, кыв да сёрникузя артманногсө, орфография правилөяссө пыдисяньджык гөгөрвоны отсалөны уна сикас схемаяс-модельяс, таблицаяс, отсаян пасьяс. Вөысь воө челядь велалөны пыртны сёрниө грамматика терминьяс, вөдитчөны наөн коланаинын. Тадзи сөвмө велөдчысьяслөн коми кыв система йылысь төдөмлун (языковөй компетенция).

«Сёрни. Текст» юкөн сетө ыджыд позянлун мукөд темаяс велөдигөн сөвмөдны челядьлысь йитөда сёрни. Текст серти уджьяс отсалөны ас кежысь дасьтыны уна сикас гижөд (текст-юөртөм, текст-серпас, текст-мөвпалөм), колана ногөн йитлыны текстын сёрникузяс.

Грамматика темаяс велөдигөн челядьлөн вөчасөн содө текст йылысь төдөмлуныс: гижөда да гижтөм сёрни, өтка да морта-морта сёрни, художествоа да наука гижөд, тема, шөр мөвп, юрним, тэчас да мукөд. Текст признакьясөн челядь мөдасны вөдитчыны коми кыв да лыддысян урокьяс вылын сёрни сөвмөдан уджьяс котыртигөн.

Роч кывйө велөдөмкөд өтвыв мунө удж велөдчысьяслысь гижөмсө бурмөдөм могусь.

Коми кыв урокьяс мунөны челядьөс сөвмөдан-велөдан уна сикас методөн. Урокыс нуөдсьө сідзи, медем уджьяс вөчөм бөрын челядь асьныс босьтисны выль төдөмлун. Челядь велөдыськөд өтув сувтөдөны уджалан могьяс, формулируйөны уроклысь тема, корсьөны проблемьсь петан туйяс, велөдчөны доньявны ас вөчөм удж.

Коми кыв велөдігөн пуктам мог: велөдны өтув, котырөн да параён (ёрта-ёрткөд) уджавны, котырөн вочны таорчествоа уджъяс (сы лыдын ичотик проекта уджъяс). Котыра уджыс сөвмөдө челядьлысь өта-мөдыскөд сөгласён уджалом, өти кывйө воөдчөм, ёртлысь мөвпалөмсө пыдди пуктөм да сылысь уджсө донъялөм, өтув удж серти кывкөртөдавны кужом.

Урок вылын вичмөдсө кад ашөр уджлы. Ас кежысь уджъяс позьё вөзйыны и «Коми кыв» небөггысь, и «Дидактической материал» пособиесы.

Ашөр уджъяс котыртгөн велөдам челядьос колана ногөн вөдитчыны индөдъясөн да корөмъясөн. «Коми кыв» велөдчан небөггысын рубрикаяс отсөгөн кужны гөгөрвоодны удж сикассө, удж вочан могсө да ас кежысь вочны уджъяссө. Небөг помын сетөм индөдъяс серти уджъясыс сетöны позянлун сьорсьөн-бөрсьөн да мөвпалөмөн вочны грамматикаысь быд удж.

Грамматика темаяс велөдігөн мөдпөвсталам велөдөмторсө, выльнас төдмасигөн косавлам төдса тема дорө да мыджсям сы вылө.

Ичот классъясын нуөдсьöны велөдана да челядьлысь төдөмлунсө прөверитан уджъяс: видзөдөмөн гижөм, кылана диктант, видзөдана диктант, юрвежөр серти гижөм, гөгөрвоодана диктант, «Ачым донъяла уджөс» диктант да мукөд.

Төдөмлунъяс донъялөм могысь нуөдсьöны донъялан дактантъяс (грамматикаысь уджъясөн) да 1 донъялан изложение. Текстъяссө пыртөма программаө. (Позьё вөдитчыны: Диктантъяс 2-4 классъясын гижөм вылө /Лөсьөдіс С.Н.Терентьева.- Сыктывкар, ООО «Анбур», 2010).

Коми кыв урокъяс кындзи нуөдсьöны сёрни сөвмөдан урокъяс. Челядь велөдчöны гижны изложение да сочинение.

Челядь велөдчöны видлавны петкөдлөм серти да ас кежын гижөда уджъяс да индыны тырмытөмторъяс, бырөдны гижөда уджъясын велөдөм правилөяс вылө өшыбкаяс, гижөм текстын (сёрниын) вежны унаысь паныдысьлысь өти и сийө жө кывсө лөсялана кывъясөн, сёрниө пыртны меда лөсялана кывъяс да кывтэчасъяс, велөдчöны вөдитчыны кывкудйөн.

Велөдөмыс мунө проблемно-диалогөвöй да протуктивнөй лыддысьөм технологияяс отсөгөн.

Велөдчысыяслысь сёрнитан да гижан сямлун донъялан индөдъяс сетөма «Система оценивания...» торья документын.

Коми кывйысь уджтас.

1 класс (99 ч.)

Анбурводзвывса кадколаст (11час)

Велөдчöны челядь колана ногөн шуавны коми шыяс да кывъяс; стөча, тэрмасьтөг, гөгөрвоана да этш төдөмөн сёрнитны, сёрниын колана мөвпъяс гөлөсөн төдчөдөмөн мыйкө висьтавны.

Сөвмөдöны йитөда сёрни, велөдчöны найос лөсьөдны некымын сёрникузяысь текст, йитлыны сёрниын кывъяссө лыд, морт да вежлөг (падеж) серти.

Төдмасьöны челядь сёрни (гижөда да гижтөм), сёрникузя, кыв, слог, гласнөй да согласнөй шы понятиеясөн.

Велөдчöны торйөдны текстысь (сёрниысь) сёрникузяяс, сёрникузяысь кывъяс, кывъясысь слогъяс да шыяс. Төдмөдны предмет, действие да признак нимъясөн.

Велөдчöны видлавны схема отсөгөн шыяс серти кывъяс, висьтавны шыяслысь сьорсьөн-бөрсьөм дорыв мунөмсө, индыны кывйын шы лыдсө да торйөдны колана шы, индыны кывйын шылысь инсө, казавны кывйысь өткодь шыяс. Гөгөрвоодны, мый шылөн вежсьөмкөд вежсьө и кывлөн вежөртасыс (өш-ош, шор-шыр, мыр-ныр).

Озырмөдöны челядьлысь кывворсө выль кывъясөн да вочасөн пыртны найос сёрниө. Велөдчöны челядь видлавны быд предмет уна боксянь (ыджда, пасьта,

джуджда, съокта, рөм, мыйысь вөчөма да мукөд). Төдмөдны челядьөс гортса да вөрса пемөсьясөн, кужны висьтавы на йылысь, гөгөрвоны налысь откодълунсө да торъялөмсө (мыйөн торъялөны найө ота-мөдсьыс), корсьны отвывтан кывьяс (Ош, руч да көч – тайө вөрса пемөс.); гөгөрвоны отувтан кывьяслысь вежөртассө, индыны лөсьвөтөм кыв (вурд, катша, визяорда, руч; лөсьвөтөм кыв – катша). Велөдны челядьөс бөрийыны предметлы лөсялана кадакывьяс, висьтавы пемөсьяс йылысь (Вөрса школаын ош велөдө, катшаяс артасьоны, ур ворсө, көч йөктө.). Ышөдны велөдчысьясөс пыртны сёрниө кывбердьяс: гөрд, лөз, лөза-гөрда, турунвиж, кольквиж, еджыд, сөда-еджыда, визя, чута, сөд мач.

Велөдны колана рөмьясөн мичмөдны да визьйөдлыны прописьын петкөдлөм серти серпасьяс. Чуйдөдны адзыны серпасьяслысь матигөгөрсө предметьяскөд откодълунсө, ышөдны шуавны серпасалан предметьяссө да висьтавы на йылысь. Төдмөдны рөмьясөн: гөрд, турунвиж, еджыд, сөд, лөз да мукөд.

Төдмөдны челядьөс киөн гижөм шыпас юкөньясөн. Велөдны гижны прописьын петкөдлөм серти шыпасьяслысь төдчана юкөньяссө.

Кыпөдны челядьылысь нимкодълун мичаа гижөмысь да серпасалөмысь, чужтыны прописьын мича гижөд дорө ыштөм.

Төдмөдны велөдчысьясөс важся олөмөн, асгөгөрсө йөзкотыр олөмын петкөдчөмьясөн, матигөгөр кытшалысь предмет нимьясөн да налөн коланлунөн, вөр-ваын олысь ловья ловьясөн (лэбач, гут-гаг, чери). Ышөдны челядьөс радейтны ассьыс оланінсө, чужан сиктсө да грездсө, видзны вөр-ваын олысьясөс да төждысьны на вөсна. Сетны төдөмлун Коми му йылысь.

Ышөдны челядьөс кывзыны коми мойдьяс, пемөсьяс йылысь сыланкывьяс, лелькуйтчанкывьяс, коми гижысьяслысь гижөдьяс, висьтавы ас кывйөн неыджыд мойдьяс да ворсны найөс рольяс серти.

Анбурдырся кадколаст (78 час)

Лыддысьны велөдөм, сёрни сөвмөдөм да асгөгөрсө олөм йылысь төдөмлун паськөдөм

Велөдны челядьөс колана ногөн шуавны шыяс, гөгөрвоөдны шыяслысь артманногсө, корсьны индөм шы вылө кывьяс, кывзигөн төдмавын шыяс, висьтавын кывйын налысь сьорсьөн-бөрсьөн мунөмсө. Ышөдны челядьөс казавны төдса шыяссө кывйысь, төдмавын шыяслысь инсө (кылө медводдзаөн, кыв шөрын либө кыв помын), шыяс шуалигөн бырөдны челядьылысь шуанног торкалөмьяссө.

Водзө велөдны челядьөс кывны сёрниысь сёрникузяссө, торйөдны сёрникузяысь кывьяссө да юкыны кывьяссө слогьяс вылө.

Чуйдөдны челядьөс лөсьөдны шыпасьясысь кывьяс да лыддыны найөс, печатайтны торья тетрадьө кывьяс да сёрникузяс.

Төдмөдны *е, ё, я, ю* йота гласнөй шыпасьяслөн аслыпөлөслунөн. Велөдны лыддыны йота шыпасьяса кывьяс.

Велөдны колана ногөн лыддыны *ти, дж, дз* аффрикатаяса кывьяс да төдмөдны налөн аслыпөлөслунөн. Төдмөдны *ф, х, ц, щ* рочысь пырөм шыясөн, орччөдны найөскоми шыяскөд: *ф-п* (шкаф-шкап), *х-к* (петух-петук), *ц-ч* (перец-переч), *щ-ш, тиш* (щётка-тшөтка).

Велөдны колана ногөн лыддыны да гижны *небыд паса (ь)* кывьяс: кань, каньпи.

Велөдны лыддыны *торйөдань* и *ь* пасьяса кывьяс.

Сөвмөдны челядьылысь йитөда сёрни, төдмөдны найөс текстлөн аслыпөлөслунөн: тема, шөр мөвп, юрним, тэчас.

Велөдны лыддысигөн да сёрнитигөн төд вылын кутны шуанног (интонация) дорө корөмьяс: төдчөдны гөлөсөн колана кыв, сёрникузя шөрын да помын вөчны дженьыд да кузь кост.

Велөдны гөгөрвоомон да колана шуанногон лыддыны текстяс, юрнимавны да помавны найос, ас кывйон висьтавны лыддьомтор йылысь.

Төдмөдны челядьос лыддысян небөгъясон. Кык вежонын отчид лыддыны да видлавны 10-15 минут чөж мойдъяс, дженъидик висьтъяс, кывбуръяс. Велөдны гөгөрвоны лыддьомторсыс шөр мөвпсө; донъявны да кужомон висьтавны герйяслысь оласногсө да сямсө.

Водзө велөдны стөча висьтавны велөдчан небөгын сетом серпасъяс серти, ас да отув олөм йылысь; олөмын да вөр-ваын лоөмторъяс да аддзыломтор йылысь. Ышөдны челядьос висьтавны мыйкө аддзыломтор либө шензөдантор йылысь.

Велөдны этш боксянь колана ногон сёрнитны, шыөдчыны аддзысигон, янсөдчигон, мыйкө коригон, кужны аттьөавны верстьө йөзөс да ёртъясөс, сёрнитигон шуанногон петкөдлыны сёрниысь төдчана мөвпсө.

Гижом да сёрни сөвмөдөм

Водзө сөвмөдны гижигкежлө ки да чуныяс. Төдмөдны челядьос ки помысь гижом ичөт да ыджыд шыпасъясон, велөдны йитны найос ота-мөдыскөд. Велөдны гижны прописьө ыджыд да ичөт шыпасъяс, слогъяс да кывъяс колана ногон визъяс отсөгон йитломон.

Велөдны слогъясон гижны виччысяна торкаломъясысь водзвыв өлөдөм бөрын прописысь, дөскаысь либө небөгысь ки помысь либө печатной шыпасон гижом кывъяс да сёрникузяяс.

Велөдны слогъясон гижны кывъяс да неыджыд сёрникузяяс кылөм серти. Кужны прөверитны гижөмсө: лыддыны-видлавны кывъяссө шыяс да шыпас серти.

Водзө велөдны гижны сёрникузя (сёрникузя заводитчигон ыджыд шыпас; сёрникузя помын чут, горөдан да юалан пас). Велөдны ошыбкатог гижны ыджыд шыпассянь йөзлысь ним да ов, грезд, сикт да кар нимъяс.

Велөдны вуджөдны кывъяс слогъяс серти оти визысь мөдө.

Велөдны гижны прописьө гигиена корөмъяс пыдди пуктөмон.

Анбурбөрвывса кадколаст (10 час)

Лыддысьөм. Төдөмлунъяс паськөдөм да сёрни сөвмөдөм. Асшөр лыддысьөм
Лыддыны неыджыд висьтъяс, мойдъяс, бать-мам да челядь олөм йылысь кывбуръяс, удж йылысь, гортса пемөс да матигөгөрсө вөр-ва йылысь гижөдъяс гөгөрвоомон, колана шуанногон да быдса кывъясон. Велөдны колана ногон шуавны кывъяссысь шыяс.

Лыддыны лөсялана шуанногон сёрникузяяс, сувтлыны сёрникузя шөрын да помас, төдчөдны гөлөсон колана кыв. Велөдысь отсөгон висьтавны текстысь төдчана мөвп. Йөз, пемөсыя да вөр-ва йылысь лыддьөм текстысь корсыны мөвп төдчөдана кывъяс да сёрникузяяс.

Велөдны сьолөмө йиджана, мөвп кутан кывъяс төдчөдөмон да пасъяс пыдди пуктөмон лыддыны да наизусьт висьтавны кывбуръяс (3-4 кывбур).

Водзө төдмөдны челядьос текст аслыспөлөслунөн. Водзө велөдны вочавидзны юалөмъяс вылө сёрникузяяс, висьтъяс, мойдкывъяс лыддьөм бөрын да на дорө сетом серпасъяс серти. Велөдны ас кывйон висьтавны лыддьөм текстлысь сюрөссө (юалөмъяс отсөгон либө натөг).

Велөдны лөсьөдны да висьтавны серпас серти ота-мөдыскөд йитчөм 3-4 сёрникузяяс текст.

Велөдны артмөдны да дженъидика висьтавны ас йылысь, ворсөм да уджалөм йылысь, вөр-ваын казяломторъяс йылысь.

Велөдны челядьөсас кежын лыддыны мичаа серпасалөм да гырысь шыпасон гижом небөгъяссысь кывбуръяс, мойдъяс да висьтъяс (лист бок джын), висьтавны лыддьөмторсө ас кывйон, ворсны (инсценируйтны) рольяс серти мойдкывъяс.

Кыпөдны челядьлысь ыштөмсө художествоа литература дорө.

Сёрни сөвмөдөм да гижом

Велөдны челядьос торйөдны гижода сёрниысь сёрникузяс да лыддыны найос лөсялана шуанногөн, гижны сёрникузя заводитчигөн ыджыд шыпас, пуктыны сёрникузя помын чут.

Велөдны адзыны гижода текстысь предмет, действие да предметлысь признак нимьяс.

Велөдны гижны морт нимьясын, овьясын да вичьясын ыджыд шыпас. Водзё велөдны торйөдны шы да шыпас, гласнөй да согласнөй шыяс, чорыд да небыд, гора да гортөм согласнөй шыяс.

Кужны вуджөдны слогьясөн кывьяс өти визыысь мөдө.

Водзё велөдны видзөдөмөн гижны ки помысь да печатнөй шыпасөн гижөм кывьяс да сёрникузя (гижанногсө водзвыв видлалөм бөрын) дөска вылысь либө велөдчан небөгьсь.

Кужны гижны чутьяс пыдди шыпасьяс, слогьяс да кывьяс содталөмөн дөска вылысь, кылөм серти, 1-2 дженъыдик сёрникузя юрвежысь. Веськөдны да гижны местанас дзугөм кывьяса сёрникузяс.

Водзё велөдны йитны өта-мөдыскөд кык сёрникузя, кывьясыслысь гижанногсө водзвыв видлалөм бөрын юалөмьяс отсөгөн гижны неыджыд текст; лөсьөдны да дөскаысь видзөдөмөн гижны 3-4 сёрникузя неыджыд висьт.

Этш төдана сёрниө велөдөм

Водзё сөвмөдны челядьлысь сёрни культурасө, велөдны колан ногөн чолөмасьны, колльөдчыны-янсөдчыны, аттьөавны. Кужөмөн вөдитчыны чолөмалана кывьясөн (*Видза олан! Видза оланнөд! Чолөм! Бур асыв! Бур лун! Бур рыт! Олан-вылан!*), янсөдчан кывьясөн (*Аддысьлытөдз! Быд бурсө! Видза колянннөд! Бур туй!*), аттьөалан кывьясөн (*Аттьө! Ыджыд аттьө! Сьөлөмянь аттьөала! Сө насибө!*)

Велөдны сёрнитны этш төдөмөн: төдчөдны гөлөсөн сёрниын медшөр мөвпьяс, петкөдлыны коланасө. Кужны колана шуанногөн пыртны сёрниө вежавидзана кывьяс да вөдитчыны набн.

Велөдны этш боксянь видлавны да донъявны сёрни: шыөдчөм, вежавидзөм, колана кыв гөлөсөн төдчөдөм, гөлөс вежлалөм, шуан өд, сёрникузя шөрын да помын кост вөчөм, шыяс шуанног.

Водзё велөдны шыөдчыны, төдмасьны, телефон пыр сёрнитны, пыртны сёрниө вежавидзана кывьяс да бурсиөмьяс.

2 класс (68 ч.)

Сёрни. (2 час)

Сёрни. Гижода да гижтөм сёрни.

Кыв, сёрникузя да текст. (3 час)

Кыв. Сёрникузя да сёрни. Сёрникузя. Текст. Текстлөн тема. Юрним. Текстлөн шөр мөвп, тэчас.

Кывтэчас да сёрникузя. (8 час)

Кывтэчас. Сёрникузя. Юөртана, юалана да чуксалана сёрникузяс. Сёрникузя сикасьяс. Горөдана да абу горөдана сёрникузяс. Подувпас. Юөрпас. Сёрникузяын сюрөса да содтана юкөдьяс.

Сёрни сөвмөдан урок. Пу кор гылалан кад тема серти текст - серпас лөсьөдөм.

Сёрни сөвмөдан урок. Изложение «Паляур».

Шы да шыпас. (34час)

Шы да шыпасьяс. Анбур. Гласнөй шыяс да шыпасьяс. Согласнөй шыяс да шыпасьяс. Опорнөй кывьяс. План. Текстын сёрникузяслөн йитчөм. Слог. Ударение.

Логическӱй ударение. Кывъяс визьысь визьӱ вуджӱдӱм. Текстлӱн сикасьяс. Текст – юӱртӱм. Текст – юӱртӱм. Параа чорыд да небыд согласнӱйяс. Небыд пас (ь) кыв помын. Небыд пас (ь) кыв шӱрын. Небыд пас (ь) кыв помын и кыв шӱрын. Небыд паса кывъяс визьысь визьӱ вуджӱдӱм. Е, ё, ю, я – йота гласнӱйяс. Согласнӱйяс бӱрын А да Я шыпасъяс гижӱм. Согласнӱйяс бӱрын У да Ю шыпасъяс гижӱм. Согласнӱйяс бӱрын О да Ё шыпасъяс гижӱм. Согласнӱйяс бӱрын Э да Е шыпасъяс гижӱм. Согласнӱйяс бӱрын И да і шыпасъяс гижӱм. Согласнӱйяс бӱрын А-Я, У-Ю, О-Ё, Э-Е шыпасъяс гижӱм. [Дз] шыа кывъяс. [Дж] шыа кывъяс. [Тш] шыа кывъяс. Дз, дж, тш шыпаса кывъяс визьысь визьӱ вуджӱдӱм. П да Ф шыпаса кывъяс. К да Х шыпаса кывъяс. Ч да Ц шыпаса кывъяс. Щ шыпаса кывъяс.

Кывсикасьяс. (15 час)

Предмет, действие да признак нимъяс. Эмакыв. Эмакывлӱн лыд. Ъ да Ь торйӱдан пас. Торйӱдан Ъ да Ь паса кывъяс визьысь визьӱ вуджӱдӱм. Морт нимъясын, овъясын да вичъясын ыджыд шыпас. Йӱзкостса ним – вичъяс. Пемӱс нимъясын ыджыд шыпас. Кар, сикт, грезд, ю нимъясын ыджыд шыпас. Кадакыв. Текст – мӱвпалӱм. Кывберд. Кывбӱр.

ӱтвужъя кывъяс. (4 час)

ӱтвужъя кывъяс. Кыввуж – кывлӱн медшӱр юкӱн.

Тӱдӱмлун вынсьӱдӱм (2 час)

Сӱрни сӱвмӱдан урок. «Войвылӱ воис тӱв» нима текст лӱсьӱдӱм.

Сӱрни сӱвмӱдан урок. Изложение «Йӱрапи».

Сӱрни сӱвмӱдан урок. Изложение «Сюзьпи».

Сӱрни сӱвмӱдан урок. Изложение «Пӱжар кусӱдӱм».

Сӱрни сӱвмӱдан урок. Изложение «Олялӱн шондӱ»

Сӱрни сӱвмӱдан урок. Понпи йылысь текст – серпас лӱсьӱдӱм.

3 класс (68 ч.)

Сӱрни. Текст. (3час) Сӱрни. Текст. Кыв, сӱрникузя да текст. Мый тӱдмалӱн? Мый велалӱн?

Кыв да сылӱн вежӱртас. (4 час) Кыв вежӱртас. Матын вежӱртаса кывъяс. Паныд вежӱртаса кывъяс. Мый тӱдмалӱн? Мый велалӱн?

Кывтӱчас. Сӱрникузя. (8 час) Сӱрникузя сикасьяс да налӱн шуанног. Сӱрникузяын сюрӱса да содтана юкӱдъяс. Паськӱдӱм да паськӱдтӱм сӱрникузяяс. Текстын сӱрникузяяслӱн йитчӱм. Кывтӱчас да сӱрникузя.

Мый тӱдмалӱн? Мый велалӱн?

Сӱрни сӱвмӱдан урок. Текст лӱсьӱдӱм «Зарни ар» тема вылӱ. Изложение (с. 47, упр. 84) гижӱм

Шы да шыпас. Кыв гижанног. (8 час) А-я, у-ю, э-е, о-ё, и-і шыпасъяс гижӱм. Кык дз-а кывъяс. Орчӱн сулалысь кык ӱткодь небыд согласнӱя кывъяс. Орчӱн сулалысь абу ӱткодь небыд согласнӱя кывъяс. Рочысь пырӱм эмакывъяс гижанног.

Мый тӱдмалӱн? Мый велалӱн?

Сӱрни сӱвмӱдан урок. Изложение (с. 68 – 69, упр. 131) гижӱм.

Кывлӱн тӱчас. (5 час) Кывлӱн тӱчас. Кыввуж. Кыв вежлалан суффиксъяс. Кыв артмӱдан суффиксъяс. Кыв артмӱдӱм. Ичӱтмӱдан, лелькуйтан вежӱртаса суффиксъяс. Кывдӱн да сылӱн тӱчас.

Эмакыв. (14 час) Эмакывлӱн вежӱртас. Ловъя да ловтӱм эмакывъяс. Эмакывлӱн аснимъяс да абу аснимъяс. Эмакывлӱн лыд. Эмакывъяскӱд кывбӱръяс гижӱм.

Эмакывлӱн вежлӱг да кыв вежлалан суффиксъяс. Эмакывлӱн вежлӱг серти вежласьӱм. Эмакывлӱн уна лыда да вежлӱг суффиксъяс. Эмакыв вежлӱг

суффиксысын *ы* шыпас. Эмакыв вежлөг суффиксысын *ө* шыпас. Тэчас эмакывъяс. Тэчас эмакывъяс да налөн гижанног. Визьтор пыр гижан тэчас эмакывъяс. Эмакывъяслөн суффиксыс отсөгөн артмём. Мый тёдмалін? Мый велалін?
Сёрни сөвмөдан урок. Изложение (с. 132, упр. 267)

Кыв да сылөн вежортас (4 час). Уна вежортаса кывъяс. Вуджөдан вежортаса кывъяс. Откодя юргысь кывъяс. Зумыд кывтэчасъяс.

Нимвежтас (4 час). Нимвежтаслөн вежортас. Нимвежтасъяскөд кывбөръяс гижём. Нимвежтасъяс миян сёрниын. Морта-морт сёрни. Мый тёдмалін? Мый велалін?

Кадакыв(9 час). Кадакывлөн вежортас. Кадакывлөн вежортас. Кадакывлөн лыд серти вежласьём. Öнiя када кадакывъяс. Колян када кадакывъяс. Локтан када кадакывъяс. Кывпод- кадакывлөн вежласьём форма. Öнiя, колян да локтан када кадакывъяс. Кадакывлөн тэчас да артмём. Мый тёдмалін? Мый велалін?

Кывберд (9 час). Кывбердлөн вежортас. Кывбердлөн аслыспөлөслун да текстын тёдчанлун. Текст-серпас да текст-мөвпалём. Кывбердлөн текстын тёдчанлун. Кывбердлөн тэчас да артманног. Кывбердлөн коланлун да артманног. Форма артмөдан -джык суффикс.

Мый тёдмалін? Мый велалін?

Сёрни сөвмөдан урок. Изложение.

4 класс (68ч.)

Сёрникузя, сёрни да текст (6 час). Сёрникузя сикасъяс. Текст. Паськыд да векныд тема. Текст сикасъяс. Художествоа да наука гижөдъяс.

Сёрни сөвмөдан урок. Серпас серти «Зарни ар» нима текст лөсьөдём.

Сёрникузя (6 час). Грамматика подув. Кывтэчас да сёрникузя. Öтсыма юкөдъяс сёрникузяяс. Öтсыма юкөдъяс костын *да, и* кывйитөдъяс. Öтсыма юкөдъяс костын *чүтiк*. Öтсыма юкөдъяс костын *а, но* кывйитөдъяс. Öтсыма юкөдъяс сёрникузясынын пунктуация.

Сёрни сөвмөдан урок. «Көчиль» творчествоа изложение.

Шы да шыпас (6 час). Гласнөй да согласнөй шыяс. Чорыд да небыд согласнөйяс. Гора да гортём согласнөйяс. *Е, Ё, Ю, Я* –йота гласнөйяс. Коми да роч кывйын шыяс, ударение да шуанног орччөдём. Согласнөйяс бөрүн *i* да *И* шыпасъяс гижём. Чорыд да небыд торйөдан пасъяс. *Ь* –небыдлун петкөдлан пас.

Кывлөн тэчас (6час). Кыввуж. Öтвужъя кывъяс да кыв формаяс. Кыввужйын содтана [й], [к], [м], [т] шыяс. Кывдiн да кыв вежлалан суффиксыс. Кыв артмөдан суффиксыс. Тэчас серти кыв видлалём. Кыв юкөнъяс. Кывлөн тэчас серти кывкөрталана урок.

Сёрни сөвмөдан урок. Творчествоа изложение «Чери кыйысь ош».

Кывсикасъяс (41 час)

Эмакыв (11 час). Эмакыв. Эмакывлөн вежортас. Эмакывлөн нималан, асалан, босьтан да сетан вежлөгъяс. Керан да керанторъя вежлөгъяс. Öтвывтан, торйөдан да могман вежлөгъяс. Ина, петан да пыран вежлөгъяс. Матыстчан, ылыстчан, вуджан да воан вежлөгъяс. Эмакыв артмөдан суффиксыс.

Сёрни сөвмөдан урок. Изложение «Төвся лунö».

Сёрни сөвмөдан урок. Серпас серти «Төвся вөр» серпаса гижөд дасьтём.

Нимвежтас (4 час). Первой, мөд да коймөд морта өтка да уна лыда нимвежтасъяс. Öтка лыда морта нимвежтасъяслөн вежлөг серти вежласьём. Уна лыда морта нимвежтасъяслөн вежлөг серти вежласьём. Нимвежтас видлалём.

Сёрни сөвмөдан урок. «Каньпи да катша».

Кадакыв (12 час). Кадакывлөн морт да лыд серти вежласьём. Кывпод. Кадакывлөн кад серти вежласьём. Кадакывлөн морт серти вежласьём да морта суффиксьяс. Соссяна кадакывъяс гижанног. Кадакыв кыввужйын Й шыпас. Визь пыр гижсьысь тэчаса кадакывъяс. Визь пыр гижсьысь паньд вежөртаса тэчаса кадакывъяс. Кадакывйын–ДЧ-, -ТЧ-, -ЧЧ- гижём.

Сёрни сөвмөдан урок. Серпасъяс серти «Лэбачъяс вöсна тöждысьём» текст лöсьödөм.

Кывберд (14 час). Кывберд да сылөн вежөртас. МЕД-кывводза кывъяс. -ИНИК (-iНИК) суффикса кывбердъяс да найöс гижём. –КОДЬ суффикса кывбердъяс да найöс гижём. Рём петкөдлысь тэчаса кывбердъяс да найöс гижанног. Визь пыр гижан тэчаса кывбердъяс. Кывбердлөн аслыспöлöслун.

Сёрни сөвмөдан урок. Наблюдайтөм серти «Коми муö воис тулыс» текст лöсьödөм.

Сёрни сөвмөдан урок. «Мездісны» текст серти дженьдөдөм изложение гижём.

Кыв да сылөн вежөртас (1 час)

Сложнöй сёрникузяс (2 час)

Тематическое планирование

	Название Разделов, кол. часов	Основные виды учебной деятельности
1.	Анбурводзвывса кадколаст 11 часов	<p>Кужны пырны велодыськөд сёрниö.</p> <p>Кужны вайодны предмет нимьяс, действие нимьяс, признак нимьяс. кужны сувтöдны на дорö юалöмьяс.</p> <p>Велöдчыны артмöдны схема серти сёрникузяяс, тöдмавны сёрникузяысь кыв лыдсö.</p> <p>Кужны кывьяс юклыны слогьяс вылö, корсьны гласнöй да согласнöйяс. Кужны кывлысь петкöдлыны шы да шыпас лыдсö.</p> <p>Велöдчыны уджавны группаөн, параён, сёрнитны öта-мöдкöд, вензыны кор колö, кужны öти кывйö воны.</p> <p>Велöдчыны гижны шыпасьяслысь элементьяс, а сэсся шыпасьяс, орчöдны образецö ас гижöмкöд.</p>
2.	Анбурдырся кадколаст 78 часов	<p>Кужны колана ногөн парта сайын пукавны да ручка кутны (гигиена корöмьяс); Печатнöй да ки помысь гижöм шыпасьяс орчöдöм. Кужны петкöдлöм (образец) серти гижны А, а; тшöт улö гижöм; сетöм чутьяс серти <i>мач, акань, асык</i> кывьясысь ичöt «а» шыпасьяс гижöм да лыддьöм.</p> <p>Кужны колана ногөн парта сайын пукавны да ручка кутны (гигиена корöмьяс); Кужны петкöдлöм (образец) серти гижны О, о; тшöт улö гижöм; сетöм чутьяс серти <i>оз, ном, ош</i> кывьясысь ичöt «о» шыпасьяс гижöм да лыддьöм.</p> <p>Кужны петкöдлöм (образец) серти гижны А, о; «Кызди ош божсö воштіс» (Öшкамöшка», 72 л. б) мойд лыддьöм, мойдлысь юкөн серпасалöм.</p> <p>Печатнöй да ки помысь гижöм шыпасьяс орчöдöм. Кужны петкöдлöм (образец) серти гижны У, у; <i>Ухта</i> кывйысь чутьяс серти «У», «а» шыпасьяс гижöм; А-у! сёрникузя гижöм. Ухта кар йылысь висьталöм.</p> <p>Кужны колана ногөн парта сайын пукавны да ручка кутны (гигиена корöмьяс); Печатнöй да ки помысь гижöм Печатнöй да ки помысь гижöм шыпасьяс орчöдöм. Кужны петкöдлöм (образец) серти гижны С, с; колана ногөн йитöмөн гижны слог <i>со;</i> ас кежысь гижны <i>сус</i> кыв; серпасьяс да лыдпасьяс отсöгөн артмöдны кывьяс да гижны (<i>сунис, сынан</i>).</p> <p>Кужны велöдöм шыпасьяссö да кывьяссö гижны; думыштны серникузяяс. Петкöдлöм серти серпасалöны.</p> <p>Печатнöй да ки помысь гижöм шыпасьяс орчöдöм. Кужны петкöдлöм (образец) серти гижны К, к; колана ногон йитöмон гижны слог да кывьяс. Тöдмавны сетöм ребусьяс.</p> <p>Печатнöй да ки помысь гижöм шыпасьяс орчöдöм. Кужны петкöдлöм (образец) серти гижны М, м; колана ногон йитöмөн гижны слог да кывьяс. Ки да чуньяс сöвмöдöм могысь петкöдлöм серти <i>мöс</i> серпасалом да колана ногөн визьйöдлöм (штрихуйтöм).</p> <p>Кужны гижны ичöt кывьяс велöдöм шыпасьясысь. <i>Борис</i> да <i>Буско</i> кывьяс прописьö гижöм. Слогьясөн шуалöмон кык сёрникузя гижöм: <i>Борис усис шорö. А Буско кыскис.</i></p> <p>Печатнöй да ки помысь гижöм шыпасьяс орчöдöм. Кужны петкöдлöм (образец) серти гижны Д, д; колана ногөн йитöмон гижны слог да кывьяс. <i>Дозмөр кывйысь</i> выль кывьяс артмöдöм да прописьö гижöм; прописьö дадь серпасалöм.</p> <p>Печатнöй да ки помысь гижöм шыпасьяс орчöдöм. Кужны петкöдлöм (образец) серти гижны Т, т; колана ногөн йитöмон гижны слог да кывьяс.</p> <p>Кужны гижны ичöt кывьяс велöдöм шыпасьясысь да</p>

сёрникузя. Тодмавы сетом ребусьяс. Дзугом кывьясысь сёрникузя дасьтом да прописьо гижом: *Тарас тэрыба курто турун.*

Печатной да ки помысь гижом шыпасьяс орччодом. **Кужны** петкодлом (образец) серти гижны **В,в**; колана ногон йитомон гижны слог да кывьяс.

Печатной да ки помысь гижом шыпасьяс орччодом. **Кужны** петкодлом (образец) серти гижны **Й,й**; Петкодлом серти йи кыв гижом; сёрникузялысь тэчасног видлалом да прописьо видзодомон гижом: *Ворын эм йора.* Сетом юалом серти дасьтыны сёрникузя да гижны : *Дой мавтоны йодон. Кывйоз гижом, гогорвоодны сылысь вежортассо, сы борын гижны: Йоз мывкыднад он ов.*

Паныд вежортаса кывьяс корсьом да найос гижом: *ывв-ув, рыт-лун.*

Печатной да ки помысь гижом шыпасьяс орччодом. **Кужны** петкодлом (образец) серти гижны **П, п**; колана ногон йитомон гижны слог да кывьяс. Петкодлом (образец) серти пон серпасалом; пон йылысь нодкыв либо висьт лосьодом.

Печатной да ки помысь гижом шыпасьяс орччодом. **Кужны** петкодлом (образец) серти гижны **Л,л**; колана ногон йитом. *Лиза, Лизук, Лариса* слогьясон шуаломон да видзодомонгижоны кывьяс (тод выло уськодны правило). Дзугом кывьясысь сёрникузяс лосьодом: *Лиза нырис лым толао. Лариса отсалис Лизалы сувтны.* Е.Козловалысь «Уськодлысь лызь» висьт лыддьом (Ошкамошка, 154лб.)

Кужны петкодлом (образец) серти гижны **и,и**; колана ногон йитомон гижны слогьяс да кывьяс;

Кык кывйысь выль кыв артмодом да лыддьом: лыс+ва=лысва и с.в; Сетом схема сёрти сёрникузя дасьтом да гижом.----- *тыри сизим арос.* (доска вылын кывьяс *Иралы, Мариналы, Дималы, Вовалы*) пыртонны оти кыв да гижоны юрвежысь.

Печатной да ки помысь гижом шыпасьяс орччодом. **Кужны** петкодлом (образец) серти гижны **Е,е**; ки помысь ыджыд Е да З шыпасьяс орччодом да найос гижом.

«Оти кывйысь некымын кыв» ворсом. *Серам(сер, ме, ем, рас, са, мера...) гижны.*

Лена, Елена, мыйон торьялоны кывьяс (велодысь висьтало), тетрадьо кывьяс гижом; Корт Айка йылысь легенда лыддьом; орччодны Корткерос(сиктлысь нимсо) да Корт Айка йылысь висьталомсо, кывьяссо гижом.

Чутьяс серти сёрникузяс помаломон гижом.

Ребус тодмалом(пестер), кывсо юрвежысь гижом; слогьяс кык пельо юклөм: *ло, лу, лб* и *ли, ле.* Вотос нимьяс гижом: пув, турипув, оз, намыр....

Печатной да ки помысь гижом шыпасьяс орччодом. **Кужны** петкодлом (образец) серти гижны **Ь**; сетом серпасьяс улө кывьяс гижом: додь, лызь, дадь; ребус тодмалом да *кордсь* кыв гижом.

Сетом нимьяс кык пельо юкомон гижом: *Одьо, Оксинь; Ольо, Опонь; Оньо поль да Онись* баб йылысь сёрникузяс дасьтом да гижом; серпаса диктант; Петкодлом серти *сизьос* серпасалом (кывья); Видзодомон да слогьяс шуаломон сёрникузя гижом: Сизь дизьодо. Кывтэчасьяс артмодом да найос прописьо гижом. Например: *пөрысь поль, пөсь шыд, кузь бедь....*

Кывьяс логика боксянь видлалом да ковтом ним корсьом: *Паль, Пальшин, Проньдор* (лишной- Пальшин, сы вөсна мый –ов.)

Печатнѳй да ки помысь гижѳм шыпасьяс орчѳѳѳм. **Кужны** петкѳдлѳм (образец) серти гижны **Г,г**; колана ногѳн йитѳмѳн гижны слогьяс да кывьяс; юржуглан тѳдмалѳм да *вугыр* кыв гижѳм; кывпесаньяс ѳдйѳ шуалѳм.

«Град йѳрын» висѳт гижѳм.

Чутьяс серти гижѳны висѳтлысь заводитѳмсѳ, сѳсся сетѳм кывьяс вылѳ мыджсѳмѳн дасѳтѳны да гижѳны кык сѳрникузя. Панывд вежѳртаса кывьяс корсѳѳм да гижѳм: сѳстѳм-гудыр, озыр- гѳль...; кывпесаньяс ѳдйѳ шуалѳм.

Печатнѳй да ки помысь гижѳм шыпасьяс орчѳѳѳм. **Кужны** петкѳдлѳм (образец) серти гижны **Я,я**; колана ногѳн йитѳмѳн гижны слогьяс да кывьяс; А. Некрасов «Дона лѳбач» кывбур лыддѳѳм . Ябыр-сѳѳд кай (лѳбач йылысь висѳт), думыштны сѳрникузя.

Шусѳѳгьяс да кывйѳзьяс вылын удж. Видзѳѳѳмѳн гижѳм: *Дыша ко он ов, лоас нянь да сов. Нѳѳкыв тѳдмалѳм* (тулыс). *Сѳстѳм, енѳж, мелі лун тѳв, йинѳньяс, войтва, сѳѳд ракаяс. Тайо кывьяс отсѳгѳн дасѳтыны тувсовья серпас.* «Тувсов серпас» текст лыддѳѳм, челядѳлѳн лѳсѳѳѳѳм кывья серпас орчѳѳѳм.

Ъ шыпас гижѳм;

Уна лыда эмакывьяс артмѳѳѳм да найѳс торйѳдан пасѳн ѳ гижѳм; Прописьян сетѳм кывьясысь уна лыда эмакывьяс артмѳѳѳм да бѳрйѳмѳн колана столбикѳ гижѳм.

Печатнѳй да ки помысь гижѳм шыпасьяс орчѳѳѳм. **Кужны** петкѳдлѳм (образец) серти гижны **ДЖ, дж**; колана ногѳн йитѳмѳн гижны слогьяс да кывьяс.

Сы борын кыис визя да кузь джодждѳѳра. Сйѳѳ вундалис важмѳѳм кѳлуї. Настуклѳн ыджыд мамыс зѳв уджач. Мича дѳрасѳ вольсалис джодждѳѳ. Сѳсся кѳвсѳ гартлис тупыльѳ.

Печатнѳй да ки помысь гижѳм шыпасьяс орчѳѳѳм. **Кужны** петкѳдлѳм (образец) серти гижны **ДЗ, дз**; колана ногѳн йитѳмѳн гижны слогьяс да кывьяс.

Кык дз-а кывьяс артмѳѳѳм да гижѳм: воддза, кыддза, виддза; чутьяс серти вежавидзана кывьяс гижѳм; видзѳѳѳмѳн шусѳѳг гижѳм.

Кывзѳмѳн кывьяс гижѳм: видз, идз, ѳмидз, саридз; куим кывья сѳрникузя артмѳѳѳм и гижѳм; дзугѳм кывьясысь тѳчны сѳрникузя: *Дзирдалѳ югыд кодзув. Дзуртѳ керка ѳдзѳс. Дзольгѳ югыд шор.*

Печатнѳй да ки помысь гижѳм шыпасьяс орчѳѳѳм. **Кужны** петкѳдлѳм (образец) серти гижны **ТШ, тш**; колана ногѳн йитѳмѳн гижны слогьяс да кывьяс.

Кужны гижны дж, тш да дз шыяс шыпасьясѳн.

Печатнѳй да ки помысь гижѳм шыпасьяс орчѳѳѳм. **Кужны** петкѳдлѳм (образец) серти гижны **Ф, ф**; колана ногѳн йитѳмѳн гижны слогьяс да кывьяс. Петкѳдлѳм серти *нянь* да *сов* серпасалѳм; уна лыда кывьяс артмѳѳѳм : пу-пуяс, му- муяс гижѳм. Схема да отсѳг вылѳ сетѳм кывьяс серти сѳрникузя дасѳтѳѳм да гижѳм: Таня ньѳбис ____.

Зоя ньѳбис ____ (карандаш, тетрадь, небѳг, яблѳг, кампет, акань)

Печатнѳй да ки помысь гижѳм шыпасьяс орчѳѳѳм. **Кужны** петкѳдлѳм (образец) серти гижны **Ю, ю**; колана ногѳн йитѳмѳн гижны слогьяс да кывьяс; Кывьяс артмѳѳѳм да гижѳм: сю, сюзь, нюр. Слогьяс шуалѳмѳн сѳрникузя гижѳм: Войнас оз узь мудер сюзь. Петкѳдлѳм серти сюзь серпасалѳм да краситѳм.

Ю шыпасянь заводитчысь кывъяс вайёдём да найёс прописёб гижом: юрси, юр, юрлос, юбр; шыпасъяс параён гижом: а-я, э-е, у-ю.

Вайёдём сёрникузя гижом: Ва веркості кывтё лым кодъ юсь. Печатнõй да ки помысь гижом шыпасъяс орччодём. **Кужны** петкөдлём (образец) серти Сетём юалана сёрникузя лыддьоны да вочавидзёны сы вылө и гижоны: Йöлысь вöчöны нöк, шомйöв, рысь, вый, сыр да юмйöв.

Сетём кывъясö «п» да «ф» шыпасъяс содтём да колана столбикö гижом: тупли, шкап, шипер, партук; телефон, физкультура, форма, фонтан;

Печатнõй да ки помысь гижом шыпасъяс орччодём. **Кужны** петкөдлём (образец) серти гижны **Ц, ц;** колана ногөн йитёмөн гижны слогъяс да кывъяс.

Чутьяс местаö содталöны колана шыпасъяс «ч», «ц»;

Бөрйёмөн гижоны колана столбикö кывъяс да думыштöны сёрникузяяс; петкөдлём серти сикт ним гижом: Зеленец (рочөн) и Зеленеч (комиён).

Тулыснас пöчö пуктис лук, морков, помидор да öгуреч. Ичöt Машук отсасис пöчыслы. Сйö киськалис град выв пуктас.

Печатнõй да ки помысь гижом шыпасъяс орччодём. **Кужны** петкөдлём (образец) серти гижны **Х, х;** колана ногөн йитёмөн гижны слогъяс да кывъяс.

Чутьяс местаö содталöны колана шыпасъяс «к», «х»;

Бөрйёмөн гижоны колана столбикö кывъяс да думыштöны сёрникузяяс;

Печатнõй да ки помысь гижом шыпасъяс орччодём. **Кужны** петкөдлём (образец) серти гижны **Щ, щ;** колана ногөн йитёмөн гижны слогъяс да кывъяс.

Чутьяс местаö содталöны колана шыпасъяс «ш», «щ»;

Бөрйёмөн гижоны колана столбикö кывъяс да думыштöны сёрникузяяс; юрвежысь шусьöг гижом: Бурторйыд ачыс асьсö ошкö.

Сетём чутьяс серти гижоны кывъяс да кывтэчасъяс: Степан Пермский, Перымса Степан, Вежа Степан изэрд, дöрапас, канпас (думыштöны сёрникузяяс да гижоны).

Кылём серти гижом (диктант). гижны **Е, е;** колана ногөн йитёмөн гижны слогъяс да кывъяс.

Кывтэчасъяс лыддьём, коми кывлысь мичлунсö казялём: тёп-тёпкö-виялö войтва, сёль-сёльгö-визувтö шор, тель-тельгö-киссьö ва, зель-зельмунис-усис йинёнъ; öти кывтэчас гижны.

А. Лужиков «Коми сёрни» кывбур лыддьём да юалöмъяс вылө вочавидзём.

Шондi кыв дiнö мича кывъяс бөрйём да лыддьём. Шондi отсöгөн уськөдöны вежавидзана кывъяс: бур асыв, бур лун, бур вой; Шондi пас серпасалём; Видзөдёмөн гижом: Шондiа лун пальöдö ун.

Дзугём кывъясысь сёрникузя дасьтём да гижом.

Кылём серти гижом диктант «Коньки».

Печатнõй да ки помысь гижом шыпасъяс орччодём. **Кужны** петкөдлём (образец) серти гижны **Ж, ж;** колана ногөн йитёмөн гижны слогъяс да кывъяс.

И. Коданёвлөн висьт вылө мыджсьёмөн гижны пожём йылысь висьт. (юалöмъяс вылө вочавидзёмөн гижөд).

Печатнõй да ки помысь гижом шыпасъяс орччодём. **Кужны** петкөдлём (образец) серти гижны **Ч, ч;** колана ногөн йитёмөн гижны слогъяс да кывъяс.

		Петкөдлөм серти көч серпасалом. Уна лыда кывъяс артмөдөм да гижом: көчъяс, дадьяс, кизъяс, кольяс, паньяс, пасьяс.
3.	Анбурбөрвывса кадколаст 10 часов	Паныд вежортаса кывъяс корсьом да гижом, сёрникузяс думыштөм. Сетом кывъяс динө лөсялана кывъяс бөрйөмөн нейдждь сёрникузяс гижом. Ю нимъяс, сикт нимъяс, морт нимъяс гижом да роч нимъяскөд орччөдөм. Төдны гласной да согласной шыяс да шыпасъяс, кужны найос торйөдны кывъясысь. Төдөмлун да кужөмлун донъялом Логика боксянь кывъяс видлалом да лөсявтөм кывъяс корсьом: пөль, пөляв, пөлявны. Бөрйөмөн гижоны колана столбикө кывъяс да думыштөны сёрникузяс; Бөрйөмөн гижоны колана столбикө кывъяс да думыштөны сёрникузяс (согласной шыясельсь чорыдлун да небыдлун урчитөм серти согласной шыпасъяс улитыс визьнитөм); кывъя серпас. Бөрйөмөн гижоны колана столбикө кывъяс да думыштөны сёрникузяс; (согласной шыясельсь чорыдлун да небыдлун урчитөм серти согласной шыпасъяс улитыс визьнитөм). Настуклөн да Олюксанлөн удж- 2 югөр (чорыд согласной петкөдлысь шыпасъяс и небыд согласной петкөдлысь шыпасъяс). Бөрйөмөн гижоны колана столбикө кывъяс да думыштөны сёрникузяс; сетом кывъясысь уна лыда эмакывъяс артмөдөм да бөрйөмөн колана столбикө гижом. Бөрйөмөн гижоны колана столбикө кывъяс да думыштөны сёрникузяс; Кужны уджавны ошыбкаяс вылын, вайөдны юрысь примерьяс.

2 класс

№	Раздел Кол. часов	Характеристика деятельности учащихся
1.	Сёрни (2 ч.)	Төдны, мый сэтшөм сёрни; кужны торйөдны өтка да морта – морт сёрни да колана ног лыддыны сёрнияссө. Төдны гижода да гижтөм сёрни да налысь коланлун; важ коми рөдвуж пасьяс.
2.	Кыв, сёрникузя да текст (3ч.)	Төдны да кужны висътавны, мыйон торъялөны кыв да сёрникузя, сёрникузя да сёрни; Төдны сёрникузялысь аслыспөлөслун; кужны торйөдны кыв, кывтэчас да сёрникузя; сетом тема серти сёрни лөсьөдны
		Төдны, мый сэтшөм текст, текстлөн тема, юрним; кужны индыны тема да юрним лосьодны текст. Кужны төдмавны шөр мөвп, сетны нимсө тема да шөр мөвп гөгөрвоөдөмөн; төдны текстлысь тэчасног да торйөдны найос
3.	Кывтэчас да сёрникузя (8 ч.)	Төдны, мый сэтшөм «Кывтэчас», сюрөса да йитчан кывъяс; сёрникузя йылысь төдөмлун вынсьөдөм; кужны

		сёрникузя да кывтэчас торйодны.
		Кужны висьтавны чужом мовпьяс да съолёмкылём, озырмодны челядьлысь кывворсё серпасалан кывьясөн.
		Кужны уджавны ошыбкаяс вылын, тодны гижанног. Тодны, мог сертиюортана, юалана да чуксалана серникузяяс; паськодны вёрса компасьяс йылысь төдмолуньяс.
		Сёрникузя сикасьяс йылысь төдмолун вынсьөдөм; заводитчөм серти текст помалём.
		Шуанног серти сёрникузя сикасьясөн (городана да абу городана) төдмөдөм; серпас да гижөд серти текст лөсьөдөм.
		Велодны план серти сёрсьён - бёрсьён гижөмөн висьтавны лоөмтөр йылысь да сөвмодны челядьлысь кыввөр.
		Кужны уджавны ошыбкаяс вылын, тодны гижанног. Төдмасьны «подувпас» понятиеөн, кужны индины найос сёрникузяысь
		Төдмасьны «юөрпас» понятиеөн, кужны индины найос сёрникузяысь; кужны лөсьодны сетөм тема серти текст- серпас.
		Тодны сёрникузяысь сюрөса да содтана юкодьяс, кужны индины найос сёрникузяысь; серпс да текст серти висьт дасьтыны
		Төдөмлун да кужөмлун прөверитөм.
		Кужны уджавны ошыбкаяс вылын, тодны гижанног.
4.	Шы да шыпас. (34 час)	Кужны торйодны шы да шыпас; торйодны өта-мөдсьыс гласнөй да согласнөй шыяс; лыддигөн кывьяс колана ногөн шуны; лөсьодны текст-серпас.
		Кужны шуавны шыпасьяс ним сертияс; тодны шыпасьяслысь пöрядок
		Кужны висьтавны чужом мовпьяс да съолёмкылём, озырмодны челядьлысь кывворсё серпасалан кывьясөн.
		Кужны уджавны ошыбкаяс вылын, тодны гижанног.
		Кужны торйодны гласнөй да согласнөй шыяс, гора да гортөм согласнөй шыяс; лөсьодны текст-серпас
		Төдөмлун да кужөмлун доньялём.
		Кужны адзавны текстысь опорнөй кывьяс да гөгөрвоны налысь коланлунсө; кужны лөсьодны план.
		Кужны адзыны сёрникузяяслысь йитчөм; опорнөй кывьяс пыртөмөн текст-юөртөм лөсьөдөм.
		Төдөмлун да кужөмлун прөвөритөм.
		Тодны, мый сэтшөм слог; кужны юклыны кывьяс слогьяс вылө
		Кужны орччодны роч да коми кывьясысь ударение; тодны, мый сэтшөм логическөй ударение да мичаа лыддысьны.

	<p>Кужны юклыны кывъяс слогъяс вылӧ; тӧдны кыв вуджӧдан правилӧяс да применяйтны найӧс</p>
	<p>Кужны висътавны чужӧм мӧвпгъяс да сьӧлӧмкылӧм, озырмӧдны челядлысь кывворсӧ серпасалан кывъясӧн.</p>
	<p>Кужны уджавны ӧшыбкаяс вылын, тӧдны гижанног. Кужны ӧти визысь мӧд визьӧ кывъяс вуджӧдны; серпас серти дзугӧм сӧрникузясысь текст-юӧртӧм лӧсьӧдӧм.</p>
	<p>Тӧдны текстлысь сикасъяс, торйӧдны найӧс ӧта-мӧдсьыс, кужны лӧсьӧдны найӧс ас кежысь.</p>
	<p>Тӧдны текст-юӧртӧмлысь аслыспӧлӧслун, ас кежысь лӧсьӧдны текст.</p>
	<p>Тӧдӧмлун да кужӧмлун прӧвӧритӧм.</p>
	<p>Кужны уджавны ӧшыбкаяс вылын, тӧдны гижанног. Тӧдны параа да паратӧм чорыд да небыд согласнӧйяслысь аслыспӧлӧслунсӧ. Кужны аддзыны слогъяс. Кужны ӧти визысь мӧд визьӧ кывъяс вуджӧдны; шыкуд боксянь кывъяс видлавны.</p>
	<p>Тӧдны гозпӧла небыд согласнӧйяс; петкӧдлыны небыд пасӧн согласнӧйяслысь небыдлунсӧ кыв помын и шӧрын, индыны орфограмма.</p>
	<p>Тӧдны небыд пас гижанног; кужны вуджӧдны небыд паса кывъяс визысь визьӧ.</p>
	<p>Велӧдны план серти сьӧрсӧн - бӧрсӧн гижӧмӧн висътавны лоӧмтӧр йылысь да сӧвмӧдны челядлысь кыввӧр.</p>
	<p>Кужны уджавны ӧшыбкаяс вылын, тӧдны гижанног. Вынсьӧдны велӧдӧм материал.</p>
	<p>Тӧдӧмлун да кужӧмлун прӧвӧритӧм.</p>
	<p>Кужны уджавны ӧшыбкаяс вылын, тӧдны гижанног. Тӧдны Е, Ё, Ю, Я йота гласнӧйяслысь аслыспӧлӧслунсӧ, гижны найӧс небыд согласнӧйяс бӧрын.</p>
	<p>Тӧдны параа да паратӧм чорыд да небыд согласнӧйяслысь аслыспӧлӧслунсӧ. Тӧдны, кор гижсьӧ Ада Я. Кужны правилӧяс вылӧ мыджсьӧмӧн висътавны кывъяслысь гижанногсӧ</p>
	<p>Тӧдны параа да паратӧм чорыд да небыд согласнӧйяслысь аслыспӧлӧслунсӧ. Тӧдны, кор гижсьӧ Уда Ю. Кужны правилӧяс вылӧ мыджсьӧмӧн висътавны кывъяслысь гижанногсӧ</p>
	<p>Тӧдны параа да паратӧм чорыд да небыд согласнӧйяслысь аслыспӧлӧслунсӧ. Тӧдны, кор гижсьӧ Ода Ё. Кужны правилӧяс вылӧ мыджсьӧмӧн висътавны кывъяслысь гижанногсӧ</p>
	<p>Кужны уджавны ӧшыбкаяс вылын, тӧдны гижанног. Тӧдны параа да паратӧм чорыд да небыд согласнӧйяслысь аслыспӧлӧслунсӧ. Тӧдны, кор гижсьӧ Эда Е. Кужны правилӧяс вылӧ мыджсьӧмӧн висътавны кывъяслысь гижанногсӧ.</p>
	<p>Тӧдны, кор гижсьӧ И да і. Кужны правилӧяс вылӧ мыджсьӧмӧн висътавны кывъяслысь гижанногсӧ; сетӧм кывъяс пыртӧмӧн да ним серти лӧсьӧдны висът.</p>

		Велөдны план серти сьөрсьөн - бөрсьөн гижөмөн висьтавыны лоөмтөр йылысь да сөвмөдны челядлысь кыввөр.
		Кужны уджавны ошыбкаяс вылын, төдны гижанног. Кужны гижны гозпөла согласнойс бөрын А-Я, У-Ю, О-Ё, Э-Е, индыны орфограммаяс
		Кужны гижны [дз] шыпаса кывъяс колана ногөн, пасйыны өти шы кык шыпасөн; кужны вочны кывъя серпас.
		Кужны гижны [дж] шыпаса кывъяс колана ногөн, пасйыны өти шы кык шыпасөн; серпас серти лөсьөдны висьт.
		Кужны висьтавыны чужөм мөвпъяс да сьөлөмкылөм, озырмөдны челядлысь кывворсө серпасалан кывъясөн.
		Кужны уджавны ошыбкаяс вылын, төдны гижанног. Кужны гижны [тш] шыпаса кывъяс колана ногөн, пасйыны өти шы кык шыпасөн;
		Төдны [дз], [дж], [тш] шыпасъяс йылысь төдөмлунъяс, кужны вуджөдны найөс визъысь визьö.
		Кужны гижны да лыддыны колана ногөн рочысь пырөм Ф шыпаса кывъяс
		Велөдны план серти сьөрсьөн - бөрсьөн гижөмөн висьтавыны лоөмтөр йылысь да сөвмөдны челядлысь кыввөр.
		Кужны уджавны ошыбкаяс вылын, төдны гижанног. Кужны гижны да лыддыны колана ногөн рочысь пырөм Х шыпаса кывъяс
		Кужны гижны да лыддыны колана ногөн рочысь пырөм Ц шыпаса кывъяс; лөсьөдны дзугөм сёрникузясысь текст да юрнимавны
		Кужны гижны да лыддыны колана ногөн рочысь пырөм Щ шыпаса кывъяс; заводитчөм серти текст помавны
		Велөдөм шыпасъяс йылысь төдөмлунъяс вынсьөдөм
		Төдөмлун да кужөмлун прөвөритөм.
		Кужны уджавны ошыбкаяс вылын, төдны гижанног. Шы да шыпасъяс йылысь төдөмлун да кужөмлун высьөдөм.
5.	Кывсикасъяс (15 час)	Төдны предмет, действие да признак нимъяслысь юалөмъяс да төдчанлунсө, кужны найөс торйөдны.
		Төдны эмакыв, сылысь төдчанлун да юалөмъяс; кужны торйөдны ловъя да ловтөм эмакывъяс.
		Кужны индыны эмакывлысь лыд; гижны торйөдан Ъ да Ь пасъяс кывъяс; гласной да Й согласной бөрын торйөдан пас гижтөг; Төдны чорыд да небыд согласнойс. Пуяслөн быдман пасъясөн төдмөдөм.
		Кужны торйөдан ь да ь паса кывъяс визъысь визьö вуджөдны; юклыны слогъяс вылө; текст заводитчөм серти гижны пом.
		Кужны гижны морт нимъяс овъяс, вичъяс, сёрнитны телефон пыр.
		Төдны йөзкостса ним-вичъяс, кызди найө артмөны;

	<p>кужны вѣчны проектнѣй удж.</p> <p>Тѣдѣмлун да кужѣмлун прѣвѣритѣм.</p> <p>Кужны уджавны ѡшыбкаяс вылын, тѣдны гижанног.</p>
	<p>Вынсьѣдны босьтѣм тѣдѣмлуньяс.</p> <p>Велѣдны план серти сьѣрсьѣн- борсьѣн гижѣмѣн висьтавны лоѣмтѣр йылысь да сѣвмѣдны челядлысь кыввѣр.</p> <p>Кужны уджавны ѡшыбкаяс вылын, тѣдны гижанног. Кужны гижны колананогѣн пемѣс нимьяс, лѣсьѣдны дзугѣм кывья да сѣрникузяяса текст.</p> <p>Кужны уджавны ѡшыбкаяс вылын, тѣдны гижанног. Кужны гижны колананогѣн кар, сикт, грезд, ю нимьяс, тѣдны ас мулысь кар-сикт нимьяс; кужны вѣчны проектнѣй удж.</p> <p>Велѣдны план серти сьѣрсьѣн- бѣрсьѣн гижѣмѣн висьтавны лоѣмтѣр йылысь да сѣвмѣдны челядлысь кыввѣр.</p> <p>Кужны уджавны ѡшыбкаяс вылын, тѣдны гижанног. Тѣдны эмакыв, сылысь тѣдчанлун да юалѣмьяс. Кужны пыртны кывбердяс сѣрниѣ, сѣрникузяѣ.</p> <p>Кужны уджавны ѡшыбкаяс вылын, тѣдны гижанног. Тѣдны кадакыв, сылысь тѣдчанлун да юалѣмьяс; заводитчѣм да пом серти текстлысь шѣр юкѣнсѣ лѣсьѣдѣм.</p> <p>Велѣдны план серти сьѣрсьѣн - бѣрсьѣн гижѣмѣн висьтавны лоѣмтѣр йылысь да сѣвмѣдны челядлысь кыввѣр.</p> <p>Кужны уджавны ѡшыбкаяс вылын, тѣдны гижанног. Тѣдны кадакыв, сылысь тѣдчанлун да юалѣмьяс; заводитчѣм да пом серти текстлысь шѣр юкѣнсѣ лѣсьѣдѣм.</p> <p>Тѣдны текст-мѣвпалѣм да сылѣн аслыспѣлѣслун йылысь; кужны гижны ас кежысь текст.</p> <p>Тѣдны кывберд, сылысь тѣдчанлун да юалѣмьяс. Кужны кывьясѣн серпасавны предмет; текст сѣрникузяяс вылѣ юклыны, серпасавны ѡшкамѣшка</p> <p>Тѣдѣмлун да кужѣмлун прѣвѣритѣм.</p> <p>Кужны уджавны ѡшыбкаяс вылын, тѣдны гижанног. Тѣдны кывберд, сылысь тѣдчанлун да юалѣмьяс. Кужны пыртны кывбердяс сѣрниѣ, сѣрникузяѣ; кывьясѣн серпасавны предмет;</p> <p>Кужны колана ногѣн, вѣдитчыны кывбѣрѣн, тѣдны сылысь коланлун да гижны мукѣд кывьяскѣд</p> <p>Велѣдны план серти сьѣрсьѣн - борсьѣн гижѣмѣн висьтавны лоѣмтѣр йылысь да сѣвмѣдны челядлысь кыввѣр.</p> <p>Кужны уджавны ѡшыбкаяс вылын, тѣдны налысь гижанног.</p>

6.	Öтвужъя кывъяс(4 час)	Кужны уджавны öшыбкаяс вылын,тöдны налысь гижанног. Тöдны öтвужъя кывъяс, торйöдны найöс мукöд кывйысь, вайöдны мукöд öтвужъя кывъяс
		Кужны уджавны öшыбкаяс вылын,тöдны гижанног. Тöдны кывлысь юкөнъяс; мый сэтшöм кыввуж; кужны аддзыны öткодь кыввужъя кывъяс; текст-мöвпалöм гижöм. Тöдны кывлысь юкөнъяс; мый сэтшöм кыввуж; кужны аддзыны öткодь кыввужъя кывъяс; сетöм тема серти висът лöсьöдöм.
.7.	Тöдöмлун вынсьöдöм (2 час)	Кужны уджавны öшыбкаяс вылын,тöдны гижанног. Вынсьöдны тöдöмлунъяс шыяс да шыпасъяс йылысь Вынсьöдны тöдöмлунъяс кывсикасъяс йылысь
	ИТОГО: 68 ч.	

3 класс (68ч).

№	Раздел	Характеристика деятельности учащихся
1	Сёрни. Текст (3 час)	Кужны тэчас серти (заводитöм, шөр, пом) текст лöсьöдны; Тöдны да кужны висътавны, мыйöн торъялöны сёрникузя да текст; сетны нимсö тема да шөр мöвп гöгöрвоöдöмөн.
2	Кыв да сылөн вежöртас. (4 час)	Тöдны, мый сэтшöм кыв вежöртас; вежöртас серти тöдмавны кыв; Кужны висътавны кывлысь вежöртассö. Тöдны, мый сэтшöм синоним матын вежöртаса кывъяс); кужны аддзыны текстысь матын вежöртаса кывъяс да петкöдлыны налысь сёрниын тöдчанлунсö. Тöдны, мый сэтшöм антоним (паныд вежöртаса кывъяс); кужны аддзыны текстысь матын вежöртаса кывъяс да петкöдлыны налысь сёрниын тöдчанлунсö. Тöдмавны, мый тöдöны кыв да сылөн вежöртас йылысь; кужöны-ö вайöдны синоним да антонимъяс. Тöдöмлун да кужöмлун прöвöритöм.
3	Кывтэчас. Сёрникузя. (8 час)	Кужны уджавны öшыбкаяс вылын. Вынсьöдны да паськöдны сёрникузя йылысь тöдöмлун. Тöдмöдны висъталан мог да шуанног серти сикас сёрникузяяс. Кужны лöсьöдны кывъясысь сёрникузя; йитлыны сёрникузяын кывъяссö юалöмъяс отсöгөн, торйöдны сэтысь кывтэчасъяссö. Кужны йитлыны сёрникузяын кывъяссö юалöмъяс отсöгөн, торйöдны сэтысь кывтэчасъяссö, торйöдны сюрöса да содтана юкöдъяс Кужны торйöдны паськыд да паськöдтöм сёрникузяяс; паськöдны найöс колана ногөн. Кужны аддзыны текстысь сёрникузяяслысь йитчöмсö; тэчны сёрникузяяслысь текст.

		Вынсьөдны кывтэчас йылысь төдөмлун
		Велөдны план серти сьөрсьөн - бөрсьөн гижөмөн висьтавыны лоомтор йылысь да сөвмөдны челядьлысь кыввор.
		Кужны уджавны ошыбкаяс вылын Вынсьөдны кывтэчасьяс йылысь төдөмлуньяс, индыны кужөмөн кыв юкөнъяс.
		Төдөмлун да кужөмлун донъялөм. Индыны кывъясысь кыввуж да суффикс. Төдөмлун да кужөмлун проворитөм. Индыны кывъясысь кыввуж да суффикс.
4	Шы да шыпас. Кыв гижанног. (8 час.)	Кужны уджавны ошыбкаяс вылын Кужны гижны гозпөла согласнойяс бөрын А-Я, У-Ю, О-Ё, Э-Е, индыны орфограммаяс.
		Кужны гижны текст-серпас сетөм юалөмьяс, серпас да отсөг вылө сетөм кывьяс серти; серпасавны предметьяс.
		Кужны уджавны ошыбкаяс вылын, төдны гижанног. Кужны гижны кык дз-а кывьяс; кывтэчасьяс. Төдны да кужны висьтавыны, мыйөн торьялөны серникузя да кывтэчас.
		Кужны гижны орччөн кык откодь небыд согласнөя кывьяс; лөсьөдны серникузя; Кужны өти визьысь мөд визьö кывьяс вуджөдны; кужны орччөдны кывьяс.
		Кужны гижны орччөн кык откодь небыд согласнөя кывьяс; лөсьөдны серникузя; Кужны өти визьысь мөд визьö кывьяс вуджөдны; кужны орччөдны кывьяс.
		Кужны гижны орччөн кык разнөй небыд согласнөя кывьяс; лөсьөдны сёрникузя; Кужны өти визьысь мөд визьö кывьяс вуджөдны; серпас серти лөсьөдны висьт.
		Төдны и кужны гижны рочысь пырөм эмакывьяс; Төдны, кор гижсьө торйөдан Ъ пас.
		Вынсьөдны шы да шыпас йылысь төдөмлуньяс да кывьяслысь гижанног.
		Төдөмлун да кужөмлун донъялөм.
5	Кывлөн тэчас (5 час)	Кужны уджавны ошыбкаяс вылын. Төдны кывлысь юкөнъяс; мый сэтшөм кыввуж; Кужны адзыны откодь кыввужья кывьяс. Төдны кывлысь юкөнъяс; мый сэтшөм кыввуж; Кужны адзыны откодь кыввужья кывьяс.
		Төдны кывлысь юкөнъяс; мый сэтшөм суффикс, кутшөм суффиксьяс эмось; Кужны думыштны висьт.
		Төдны кывлысь юкөнъяс; мый сэтшөм суффикс, кутшөм суффиксьяс эмось; Кужны лөсьөдны серникузяяс дорö юалөм; корсьны кывсö кывлөн юкөнъяс серти; торйөдны öта-мөдсьыс кыв артмөдан да кыв вежлалан суффиксьяс; индыны кывъясысь кыввуж да суффикс.
		Төдмөдны форма артмөдан – меліалан да ичөтмөдан вежөртаса – суффиксьясөн да форма артмөдан суффиксьясөн.

		Төдмөдны кывдінөн кыз кыв вежлалан суффикстөм
		юкөнөн, велөдны аддзыны кывйысь юкөнсө да пасйыны пасөн.
		Велөдны челядьос вöчны колана тема серти проект.
		Вынсьөдны кывлөн тэчас кузя төдөмлуньяс.
		Төдөмлун да кужөмлун донъялөм.
6	Эмакыв (14 час)	<p>Кужны уджавны öшыбкаяс вылын.</p> <p>Вынсьөдны эмакыв йылысь төдөмлун, сылысь төдчанлун да юалөмьяс, торйөдны эмакыв мукөд кывсикасысь, водзö паськөдны предмет петкөдлысь кывьяслысь кыв вежөртассö. Кужны пыртны найöс сёрниö, сёрникузяö;</p> <p>Вынсьөдны ловья да лөвтөм эмакыв йылысь төдөмлун, кужны торйөдны найöс öта-мөдсьыс.</p> <p>Вынсьөдны аснимьясын ыджыд шыпас гижөм орфограмма да кужны торйөны абу аснимьясысь.</p> <p>Вынсьөдны эмакывлысь öтка да уна лыд йылысь төдөмлуньяс; кужны кывьясысь индыны кыв вежлалан суффиксьяс да индыны налысь лыд;</p> <p>Велөдны öшыбкатөг гижны эмакывьяс «ин» вежөртаса ув, дор, сай, выв, берд, дін да мукөд кывьяскөд.</p> <p>Төдмөдны вежлөг нимьясөн, вежөртасьясөн да юалөмьясөн. Велөдны юалөмьяс серти төдмавны вежлөг. Вынсьөдны эмакыв вежлөг формаясөнвөдитчыны кужанлун.</p> <p>Велөдны план серти сёрсьөн - бөрсьөн гижөмөн висьтавны лөөмтор йылысь да сөвмөдны челядьлысь кыввор.</p> <p>Кужны уджавны öшыбкаяс вылын.</p> <p>Төдмөдны лыд да вежлөг петкөдлысь суффиксьясөн; велөдны öшыбкатөг гижны вежлөг петкөдлысь суффиксьяс</p> <p>Төдны, кор вежлөг суффиксьясын шусьö и гижсьö -ö да -ы; велөдны öшыбкатөг гижны вежлөг петкөдлысь суффиксьяс; төдны вежлөг нимьяс;</p> <p>Төдны тэчас эмакывьяслысь гижанног да кужны найöс гижны; кужны аддзыны эмакывьяслысь кыввуж.; уськөдны төд вылө кыввуж термин.</p> <p>Велөдны визь пыр гижны кык кывйысь артмөм эмакывьяс. Кужны висьтавны сюрөссö текстлысь.</p> <p>Төдмөдны эмакыв артмөдысь суффиксьясөн, велөдны артмөдны эмакыв кадакывйысь (<i>сёйны-сёян</i>), кывбердысь (<i>лөнь-лөнин</i>), эмакывйысь(<i>ош-ошти</i>).</p> <p>Вынсьөдны челядьлысь эмакыв йылысь төдөмлуньяс.</p> <p>Төдөмлун да кужөмлун донъялөм.</p>
7	Кыв да сылөн вежөртас (4 час)	<p>Кужны уджавны öшыбкаяс вылын.</p> <p>Төдмөдны челядьос öти да уна вежөртаса кывьясөн, велөдны пыртны найöс сёрниö. Ышөдны челядьос төдмавны вежөртассö уна вежөртаса кывлысь кывкуд серти.</p> <p>Төдмөдны да пыртны челядь сёрниö вуджөдан да</p>

		серпасалан вежортаса кывъяс.
		Тодмодны откодя юргысь, но вежортас боксянь ыс торъялана кывъясон – омонимъясон, велодны колана ногон пыртны найос сёрнио.
		Тодмодны зумыд кывтэчасъясон, велодны колана ногон пыртны найос сёрнио.
		Вынсьодны кыв да сылон вежортас йылысь тодомлунъяс.
		Тодомлун да кужомлун донъялом.
8	Нимвежтас (4 час)	Кужны уджавны ошыбкаяс вылын. Тодны отка да уна лыда нимвежтасъясон, гогорвоодны налысь вежортассо. Кужны адзыны нимвежтасъяссо текстусь и пыртны сёрнио.
		Тодмодны нимвежтасъяслысь кывборъяскод торйон гижанногон;
		Велодны гижны небогын сетом серпас да лосьодом план серти сочинение, петкодлыны вөр –валысь мичлунсо да пыртны висьто мичкывъяс.
		Кужны уджавны ошыбкаяс вылын. Велодны водитчыны сёрниын морта нимвежтасъясон, вежны оти и сийо эмакывсо нимвежтасъясон.
		Вынсьодны нимвежтасъяс йылысь тодомлунъяс.
		Тодомлун да кужомлун донъялом.
9	Кадакыв (9 час)	Кужны уджавны ошыбкаяс вылын. Вынсьодны кадакыв йылысь тодомлун, сылысь вежортас да юаломъяс, торйодны кадакыв мукод кывсикасысь, водзо паськодны предметлон действие петкодлысь кывъяслысь кыв вежортассо.
		Вынсьодны кадакыв йылысь тодомлун, сылысь тодчанлун да юаломъяс, торйодны кадакыв мукод кывсикасысь, водзо паськодны действие петкодлысь кывъяслысь кыв вежортассо.
		Тодмодны кадакывлон лыд серти вежласьомон, налон вежортасъясон, кыв вежлалан суффиксъясон.
		Тодмодны кадакывлон кад серти вежласьомон, налон вежортасъясон. Тодны ония када кадакывъяс, кутшом действие найо индоны.
		Тодны ония када кадакывъяс, кутшом действие найо индоны.
		Кужны адзыны текстусь колян када кадакывъяс.
		Велодны план серти сьорсьон - борсьон гижомон висьтавыны лоомтор йылысь да совмодны челядылысь кыввор.
		Кужны уджавны ошыбкаяс вылын. Тодны локтан када кадакывъяс, кутшом действие найо индоны.
		Кужны адзыны текстусь локтан када кадакывъяс;
		Тодмодны кадакывлон кывпод понятиеон, велодны юалом серти адзыны кывподсо текстусь. Велодны адзыны –ны, (-ыны)кывпод суффикс.
		Кужны индыны кадакывлысь кадсо; правилояс выло

		мыджсьомён висътавны кивъяслысь гижанног.
		Тодмодны кадакыв артмодысь суффиксысён, велодны артмодны кадакыв эмакывйысь, кивбердысь.
		Велодны дасътыны пемосьяс йылысь мойд, мойд сертиыс дасътыны небөг, небөгсө мичаа серпасавны.
		Вынсёдны кадакыв йылысь тодомлунъяс.
		Тодомлун да кужомлун донъялом.
10	Кивберд (9 час.)	Вынсёдны кивберд йылысь тодомлун, сылысь тодчанлун да юаломъяс, торйодны кивберд мукод кивсикасысь, водзö паскөдны признак петкөдлысь кивъяслысь кыв вежөртассө.
		Тодны кивбердлысь тодчанлун да юаломъяс. Кужны кивъясён серпасавны предмет; пыртны кивбердыяс сёрниö, сёрникузяö; вайодны откодъ киввужъя кивъяс.
		Велодны план серти сёрсьён - бёрсьён гижомён висътавны лоомтор йылысь да совмодны челядылысь киввор.
		Кужны уджавны ошыбкаяс вылын. Кужны торйодны текст-серпас да ткст - мовпалом; серпасалан кивъяс пыртөмөн дасътыны серпаса гижөд
		Тодны кивберд, сылысь тодчанлун да юаломъяс. Кужны пыртны кивбердыяс сёрниö, сёрникузяö; кивъясён серпасавны предмет;
		Тодмодны кивберд артмодысь суффиксысён, велоны артмодны кивберд эмакывйысь, кадакывйысь. Велодны ошыбкатог гижны –ик, -ник суффикса кивъяс.
		Велодны тодчодны кивбердлысь вежөртассө, форма артмодан суффикс отсөгөн орчöны кивбердыяс.
		Кужны уджавны ошыбкаяс вылын. Тодмавны, мый тодоны кивберд йылысь, кужоны-ö пыртны сёрникузяö да сёрниö, торйөдöны-ö текст – серпас мукод текст – сикасысь.
		Тодомлун да кужомлун донъялом.
	Итого: 68 часо	

4 класс (68 ч).

№	Раздел	Характеристика деятельности учащихся
1.	Сёрникузя, сёрни да текст.(6 час)	Кужны лөсьодны серпас серти морта-морт сёрни; индыны сёрникузяяс да пуктавны колана пасъяс; висътавны таблица сертиыс сёрникузя сикасыяс йылысь. Тодны, мый сэтшөм текст, тема, мыйон торъялоны паськыд да векныд тема; кужны орчөдны найос.

		Төдны, кутшөм текст сикасъяс эмось; кужны индыны сикассө; орччөдны роч текстөн да комиөдны.
		Кужны торйөдны художествоа да наука гижөдьяс; орччөдны найос; уджавны текст вылын;
		Кужны ас кывйөн висьтавны висьтлысь сюрөссө; план серти аддзыны текстлысь юкөнъяс; сетөм план, отсөг кывьяс серти гижны подробной изложение.
		Кужны торйөдны текст-серпас; серпасалан кывьяс пыртөмөн дасьтыны серпаса гижөд
		Кужны серпас да план серти лөсьөдны да гижны нейджыд текст.
		Кужны уджавны өшыбкаяс вылын. Төдны, кутшөм текст сикасъяс эмось; кужны индыны сикассө;
		Кужны өшыбкатөг, мичаа гижны диктант.
	Сёрникузя.(6 час)	Кужны уджавны өшыбкаяс вылын. Төдны грамматика подув и аддзыны сийос.
		Төдны , мый сэтшөм кывтэчас да сёрникузя. Кужны серникузяысь юалөмьяс отсөгөн аддзыны кывтэчасьяс; схема серти думыштны серникузяяс.
		Төдны , мый сэтшөм өтсыма юкөдьяс; кужны аддзыны өтсыма юкөдьяса сёрникузяяс; лөсьөдны сёрникузяяс.
		Төдны , мый сэтшөм өтсыма юкөдьяс; кужны аддзыны өтсыма юкөдьяса сёрникузяяс; лөсьөдны сёрникузяяс; кывйөн серпасавны пелысь либө льом пу.
		Төдны, мый сэтшөм өтсыма юкөдьяс; кужны аддзыны өтсыма юкөдьяса сёрникузяяс; лөсьөдны серникузяяс; торйөдны өтамөдсьыс гижигөн өтсыма юкөдьяс; кывйөн серпасавны сус пу.
		Кужны ас кывйөн висьтавны висьтлысь сюрөссө; текст серти дасьтыны план; сетөм план, отсөг кывьяс серти гижны подробной изложение.
		Кужны уджавны өшыбкаяс вылын. Төдны, мый сэтшөм өтсыма юкөдьяс; кужны аддзыны өтсыма юкөдьяса сёрникузяяс; гижигөн торйөдны өтсыма юкөдьяссө чүтикөн; схема серти думыштны сёрникузяяс; кужны висьтавны турун пуктан удж да олөма йөзлы отсөг йылысь.
		Төдны, мый сэтшөм өтсыма юкөдьяс; кужны аддзыны өтсыма юкөдьяса сёрникузяяс; лөсьөдны сёрникузяяс; төдны, кор өтсыма юкөдьяс костын колө чүтик, а кор оз пуктыссы.
		Төдны, мый сэтшөм өтсыма юкөдьяс; кужны аддзыны өтсыма юкөдьясасёрникузяяс; лөсьөдны найос аслыныс; схема серти думыштны сёрникузяяс.
		Кужны өшыбкатөг, мичаа гижны диктант и аддзыны өтсыма юкөдьяссө.
	Шы да шыпас.(6 час)	Кужны уджавны өшыбкаяс вылын. Төдны гласной да согласной шыяс. Кужны торйөдны найос, кывьяссө юклыны слогьяс вылө.
		Төдны чорыд да небыд согласнойяс, гора да гортөм

		согласнӱяс, кужны орчӱдны найӱс; тӱдмавны юржуглан (метаграмма), висътавны торъялӱмсӱ; думыштны сӱрникузя.
		Тӱдны, кор гижсӱ Е, Ё, Ю, Я – гласнӱяс; кужны бӱрйыны да гижны кывъяс, кӱнӱ шыяс унджык шыпас сертияс; транскрипцияӱн гижӱм кывъяссӱ вежны шыпас гижӱдӱн да гижны найӱс.
		Кужны казавны коми да роч кывъясын шыяс, ударение да шуанног серти ӱткодьлунсӱ да торъялӱмсӱ; орчӱдны коми да роч шыяс да кывъяс.
		Тӱдны, кор согласнӱяс бӱрын гижсӱ <i>і</i> да <i>и</i> шыпасъяс. Вынсӱдны параа чорыд д, з, л, н, с, т согласнӱяс йылысь.
		Кужны аддзыны текстысь согласнӱяс бӱрын и, <i>і</i> гижӱм вылӱ кывъяс.
		Тӱдны, кор гижсӱ ь, ы пасъяс; кужны шы да шыпас серти видлавны кывъяс; Тӱдны, кызди ы да ы паса кывъяс визыысь визӱ вуджӱдны; кужны гижны кывъяса диктант.
		Вынсӱдны небыд пасӱн согласнӱлысь небыдлун петкӱдлан кужӱмлунсӱ; Тӱдны, кызди Ы паса кывъяс визыысь визӱ вуджӱдны; кужны гижны кывъяса диктант.
		Тӱдны гласнӱ да согласнӱ шыяс. Кужны торйӱдны найӱс, кывъяссӱ юклены слогъяс вылӱ. Кужны шы да шыпас серти видлавны кывъяс;
		Кужны ӱшыбкатӱг, мичаа гижны диктант Кужны уджавны ӱшыбкаяс вылын. Тӱдны, мый сӱтшӱм кыввуж, ӱтвужъя кывъяс да кыв формаяс. Кужны гижны торъя чукӱръясӱ ӱтвужъя кывъяс да кыв формаяс, индыны кыввужсӱ.
		Тӱдны, мый сӱтшӱм кыввуж. Тӱдмӱдны кыв формаӱн, кыввужйын содтана й], [к], [м], [т] шыясӱн. Кужны аддзыны да гижны содтана шыяса эмакывъяс.
	Кывлӱн тӱчас (6 час).	Тӱдны, мый сӱтшӱм кывдӱн да кыв вежлалан суффиксъяс; Кужны индыны кывдӱн да кыв вежлалан суффиксъяс; «Енбиа морт» текстысь аддзыны да гижны суффиксъяслысь грамматика вежӱртас петкӱдлысь кывъяс.
		Кужны текст серти дасътыны план, кывйӱн серпасавны ошкӱс да колана ногӱн серпаса гижӱдсӱ содтыны текстӱ; прӱверитны ассъыныс уджсӱ.
		Кужны уджавны ӱшыбкаяс вылын. Тӱдны, мый сӱтшӱм кыв артмӱдан суффиксъяс. Кужны индыны «Важ йӱз олӱмысь» текстысь паныд да матын вежӱртаса кывъяс. Кужны аддзыны да гижны ӱтвужъя кывъяс.
		Тӱдны, кызди колӱ торйӱдны кывлысь юкӱнъяссӱ. Кужны кывъяс ӱткодялӱмӱн тӱдмавны суффикс вежӱртас: -ышт,-ав,-ӱд; Кужны гижны кӱза либӱ мӱд пемӱс йылысьсочинение гижӱм.
		Тӱдны, кутшӱм юкӱнъясысь артмӱма кыв; кутшӱм юкӱн петкӱдлӱ кывлысь медшӱр вежӱртассӱ, кӱнӱ сулалӱ кыв

		<p>артмодан да да кыв вежлалан суффикс. Кужны серпас серти видлавны археологьяслысь аддзёмторьяссö; вайодны индём тэчаса кывьяс. Тодны кывсикасьяс.</p> <p>Тодны, кызди колö торйодны кывлысь юкөньяссö; Кужны дасьтыны проект.</p> <p>Кужны öшыбкатöг, мичаа гижны диктант.</p> <p>Кужны уджавны öшыбкаяс вылын. Вынсöдны кыв юкөньяс йылысь тöдöмлун.</p> <p>Тодны кывсикасьяс.</p> <p>Кужны адзыны да гижны öтвужья кывьяс, схема серти думыштны кывьяс. Тодны, кутшöм юкөньясысь артмöма кыв;</p>
	<p>(Кывсикасьяс 41ч) Эмакыв (11час)</p>	<p>Тодны, мый сэтшöм эмакыв, мыйöн торьялö мукöд кывсикасысь. Кужны адзыны эмакывсö; вайодны öтутван вежортаса кывсö; думыштны сёрникузя;</p> <p>Кужны тöдмавны эмакывлысь вежлөгсö; Тодны юалöмьяссö вежлөгьяслысь; Тодны да кужны висьтавны республикалөн канпас да дöрапас йылысь.</p> <p>Кужны тöдмавны эмакывлысь вежлөгсö; Тодны юалöмьяссö вежлөгьяслысь; Кужны адзыны фольклор текстысь керан да керанторья вежлөгьяса кывтэчасьяс; Кужны рольяс серти лыддыны.</p> <p>Кужны тöдмавны эмакывлысь вежлөгсö; Тодны юалöмьяссö вежлөгьяслысь; Кужны адзыны текстысь керан, керанторья, пыран, петан вежлөгьяса эмакывьяс;</p> <p>Кужны тöдмавны эмакывлысь вежлөгсö; Тодны юалöмьяссö вежлөгьяслысь; Кужны вайодны матын вежортаса кывьяс сетöм кывьяслы.</p> <p>Кужны текст серти дасьтыны план и сёрсьöн- бёрсьöн гижны текстсö.</p> <p>Кужны тöдмавны эмакывлысь вежлөгсö; Тодны юалöмьяссö вежлөгьяслысь; Кужны пасйыны кывьяслысь кыв вежлалан суффиксяссö; гөгөрвоодны шусьөгьяс.</p> <p>Тодны эмакыв артмодан суффиксяс, орччодны кыв вежлалан суффиксясöн; Кужны вайодны пример.</p> <p>Кужны гижны серпаса гижöд, вайодны примерьяс олöмысь, бөрйыны стöч мичкывьяс.</p> <p>Кужны уджавны öшыбкаяс вылын. Тодны, мый сэтшöм эмакыв, мыйöн торьялö мукöд кывсикасысь. Кужны адзыны эмакывсö; тöдмавны налысь вежлөгсö.</p> <p>Кужны öшыбкатöг, мичаа гижны диктант, адзыны эмакывьяс, тöдмавны вежлөг.</p>
	<p>Нимвежтас (4 час).</p>	<p>Кужны уджавны öшыбкаяс вылын. Тодны, мый сэтшöм нимвежтас. Кужны вöдитчыны сёрниын морта нимвежтасьясöн.</p> <p>Тодны, мый сэтшöм нимвежтас. Кужны вöдитчыны сёрниын морта нимвежтасьясöн. Кужны таблица серти тöдмавны нимвежтаслысь вежлөгсö.</p> <p>Кужны таблица серти тöдмавны нимвежтаслысь вежлөгсö и колана ногөн вöдитчыны серниын 3 морта нимвежтасьясöн; Кужны уджавны текстöн.</p> <p>Тодны, мый сэтшöм нимвежтас и мыйöн торьялö мукöд</p>

		кывсикасьясысь. Кужны вöдитчыны сёрниын. Кужны текст серти дасьтыны план и висьтавыны; сёрсьён - бёрсьён гижны текстсö.
Кадакыв (12час).		Кужны уджавны öшыбкаяс вылын. Тöдны, мый сэтшöм кадакыв и мыйöн торъялö мукöд кывсикасьясысь. Вынсöдны тöдöмлунсö да кужöмлунсö кадакывлөн лыд да морт серти вежласьöм, лыд да морт форма йылысь. Тöдны, мый сэтшöм кывпод. Вынсöдны кадакывлысь кад серти вежласьöм да кад тöдмалан кужöмлунсö. Ышöдны челядьöс тöждысьны тöвся кадö лэбач-пöтка вöсна.
		Кужны куим серпас серти лöсьöдны юöртана висьт. Кужны уджавны öшыбкаяс вылын. Вынсöдны тöдöмлунсö да кужöмлунсö кадакывлөн лыд да морт серти вежласьöм, лыд да морт форма йылысь. Тöдны, мый сэтшöм соссяна кадакыв, налысь артманног и вежласьöм. Тöдны да кужны индыны подувпас и юөрпас. Кужны висьтавыны вöралысьлөн оласног, сям да паськöм йылысь. Кужны текстысь аддзыны соссяна кадакывъяс. Тöдны, мый сэтшöм кадакыв и мыйöн торъялö мукöд кывсикасьясысь. Кужны правильнöя гижны кадакыв кыввужйын й шыпас. Тöдны, кызди артмöны тэчаса кадакывъяс. Кужны правильнöя гижны тэчаса кадакывъяс. Кужны текстысь аддзыны тэчаса кадакывъяс. Кужны правильнöя гижны паныд вежöртаса тэчаса кадакывъяс. Тöдны да кужны индыны подувпас и юөрпас серникузяысь. Кужны текстысь аддзыны тэчаса кадакывъяс. Тöдны, кызди аддзыны кадакывъясын–ДЧ-, -ТЧ-, -ЧЧ- гижöм. Кужны правильнöя гижны да подулавны, индыны лыд, морт, кад. Кужны уджавны текстөн. Тöдны, мый сэтшöм кадакыв и мыйöн торъялö мукöд кывсикасьясысь. Кужны правильнöя гижны кадакыв кыввужйын й шыпас, ДЧ-, -ТЧ-, -ЧЧ-. Тöдны да кужны индыны подувпас и юөрпас сёрникузяысь. Кужны öшыбкатöг, мичаа гижны диктант. Кужны уджавны öшыбкаяс вылын.
Кывберд (14час).		Тöдны, мый сэтшöм кывберд и мыйöн торъялö мукöд кывсикасьясысь. Кужны текстысь аддзыны кывбердъяс. Тöдны, мый петкöдлö МЕД-кывводз и тöдны гижанногсö. Кужны лöсьöдны сёрникузяяс, вайöдны паныд вежöртаса кывъяс. Тöдны, кутшöм вежöртас кутö кывбердъясын –ИНИК (-ИНИК) суффикс; кор вöдитчыны наөн, кызди гижсьöны. Тöдны параа чорыд согласнöйяс. Кужны лöсьöдны сёрникузяяс, лöсьöдны сёрникузяяс. Кужны наблюдайтöм серти лöсьöдны текст, кужöмөн пыртны кывбердъяс. Кужны уджавны öшыбкаяс вылын. Тöдны, кутшöм вежöртас кутö –кодъ суффикс, мыйöн найö торъялöны, кызди гижсьö

		<p>кывбердкӧд. Кужны орччӧдны кывъяс, индины налысь ӧткодьлунсӧ да торъялӧмсӧ.</p> <p>Тӧдны кывсикасъяс и налысь гижанног. Кужны нуны туялан удж и вӧччны кывкӧртӧд. Кужны кыв боксянь видлавны «Мича юсь» текст да индины художествоа гижӧд признакъяс.</p> <p>Кужны аддзыны рӧм петкӧдлысь тэчаса кывбердъяс да гижны ӧшыбкатӧг. Кужны вайӧдны кывбердъяс дорӧ лӧсялана эмакывъяс да думыштны сёрникузяяс.</p> <p>Кужны гижны визь пыр гижан тэчаса кывбердъяс да петкӧдлыны налысь тӧдчанлунсӧ. Кужны думыштны сёрникузяяс.</p>
		<p>Кужны план серти дженьдӧдны сетӧм текст, бӧрйыны текст юкӧнъяслы лӧсялана да стӧч нимъяс.</p> <p>Кужны уджавны ӧшыбкаяс вылын. Кужны висътавны кывберд йылысь, аддзыны текстъясысь.</p> <p>Тӧдны, мый сэтшӧм кывберд и мыйӧн торъялӧ мукӧд кывсикасъяссысь. Кужны текстсысь аддзыны кывбердъяс да вынсьӧдны велӧдӧм орфограммаяс.</p> <p>Донъявны челядьлысь тӧдӧмлунсӧ кывберд йылысь.</p> <p>Кужны уджавны ӧшыбкаяс вылын, кужӧмӧн вӧдитчыны правилӧясӧн.</p>
	Кыв да сылон вежӧртас (1 час)	<p>Кужны вынсьӧдны кыв вежӧртас йылысь тӧдӧмлун. Тӧдчӧдны морт олӧмын кыв вежӧртас гӧгӧрвоӧдӧмлысь коланлунсӧ. Кужны аддзыны текстсысь вуджӧдан вежӧртаса кывъяс.</p>
	Сложнӧй сёрникузяяс (2 час)	<p>Кужны торйӧдны прӧстӧй да сложнӧй сёрникузяяс, вайӧдны ассыныс примеръяс. Тӧдны да кужны индины подувпас и юӧрпас сёрникузяысь. Кужны торйӧдны и, да, а, но кывйитӧдъяса сложнӧй сёрникузяяс.</p>
	Итого: 68 час	

МАТЕРИАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРЕДМЕТА

Пропись в 3-х частях к учебнику для 1 класса «Анбур». Полякова Э. И. — Сыктывкар «Анбур», 2009.

Анбур. 1 класс. Полякова Э. И. — Сыктывкар «Анбур», 2010.

1. Грамотаӧ велӧдан урокъяс. Полякова Э. И. — Сыктывкар «Коми небӧг лӧдзанӧн», 2003.

2. Коми кыв. 1 класслы велӧдчан небӧг. Канева Н. Н. — Сыктывкар «Коми небӧг лӧдзанӧн», 2003.

3. Коми кыв. Лыддысьӧм. I-V классъяслы уджтас. Сажина М. И. и мукӧд. — Сыктывкар, 2001.

1. Э. И. Полякова. Коми кыв. Мӧдӧд класслы велӧдчан небӧг. - Сыктывкар: ООО "Анбур", 2009.

2. Н. Н. Канева. Мӧдӧд класслы коми кывйысь дидактической уджъяс.- Сыктывкар: Коми небӧг лӧдзанӧн, 2003.

3. Э. И. Полякова. Коми сӧрни. Коми кывйысь уджъяс 2 класс.- Сыктывкар: ООО "Анбур", 2013.

1. Коми кыв. Лыддысьӧм 1-4 классъяслы уджтас.- Сыктывкар, 2001.

2. Э. И. Полякова. Коми кыв. Мӧдӧд класслы велӧдчан небӧг. - Сыктывкар: ООО "Анбур", 2009.

3. Н. Н. Канева. Мӧдӧд класслы коми кывйысь дидактической уджъяс.- Сыктывкар: Коми небӧг лӧдзанӧн, 2003.

4. Диктантъяс 2-4 классъясын гижӧм вылӧ. Лӧсьӧдис С.Н.Терентьева.- Сыктывкар: ООО "Анбур", 2010.

3. Э. И. Полякова. Коми сӧрни. Коми кывйысь уджъяс 2 класс.- Сыктывкар: ООО "Анбур", 2013.

6. Коми кыв: 1-4 классъяслы уджтас.- Сыктывкар: ООО "Анбур", 2013.

1. Прокушева Т.И., Изьюрова О.И. Коми кыв. Коймӧд класслы велӧдчан небӧг. - Сыктывкар: ООО "Анбур", 2007 .

2. Изьюрова О.И. Коймӧд класслы коми кывйысь дидактической уджъяс.- Сыктывкар: Коми книжное издательство, 1999

1. Прокушева Т.И., Изьюрова О.И. Коми кыв. Коймӧд класслы велӧдчан небӧг. - Сыктывкар: ООО "Анбур", 2007 .

2. Диктантъяс 2-4 классъясын гижӧм вылӧ. Лӧсьӧдис С.Н.Терентьева.- Сыктывкар: ООО "Анбур", 2010.

3. Коми кыв. Лыддысьӧм 1-4 классъяслы уджтас.- Сыктывкар, 2001.

4. Изьюрова О.И. Коймӧд класслы коми кывйысь дидактической уджъяс.- Сыктывкар: Коми книжное издательство, 1999

:

1. Э. Полякова, Т.И. Прокушева .Коми кыв. Нельӧд класслы велӧдчан небӧг.- Сыктывкар: ООО "Анбур", 2010.

2. Э. Полякова, Т.И. Прокушева .Коми сӧрни. Коми кывйысь уджъяс 4 класс.- Сыктывкар: ООО "Анбур", 2013.

1. Э. Полякова, Т.И. Прокушева .Коми кыв. Нельӧд класслы велӧдчан небӧг.- Сыктывкар: ООО "Анбур", 2010.

2. Э. Полякова, Т.И. Прокушева .Коми сӧрни. Коми кывйысь уджъяс 4 класс.- Сыктывкар: ООО "Анбур", 2013.

3. Коми кыв: 1-4 классъяслы уджтас.- Сыктывкар: ООО "Анбур", 2013.

4. Диктантъяс 2-4 классъясын гижӧм вылӧ/ Лӧсьӧдис С.Н.Терентьева.- Сыктывкар: ООО "Анбур", 2010

Технические средства обучения.

Классная доска. Ноутбук. Проектор. Экран. Интернет ресурсы.

Интернет – ресурсы: Министерство образования и науки РФ www.mon.gov.ru

Сайт Федерального государственного образовательного стандарта www.standart.edu.ru

Издательство «Просвещение» www.prosv.ru

Издательства «Просвещение» www.prosv.ru (раздел «Школа России www.school-russia.ru)

Российский общеобразовательный Портал www.school.edu.ru

Педагогический сайт <http://pedsite.ru/>